

LUND UNIVERSITY

Ungas politiska deltagande. Nya former och aktivitet genom sociala medier?

Bäck, Emma; Bäck, Hanna; Gustafsson, Nils

2015

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Bäck, E., Bäck, H., & Gustafsson, N. (2015). *Ungas politiska deltagande. Nya former och aktivitet genom sociala medier?* Regeringskansliet/2014 års Demokratiutredning.

<https://demokratiutredningen.files.wordpress.com/2015/04/bc3a4ck-bc3a4ck-gustafsson-ungas-politiska-deltagande.pdf>

Total number of authors:

3

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Ungas politiska deltagande

Nya former och aktivitet genom sociala medier?

Emma Bäck¹, Hanna Bäck² och Nils Gustafsson³

¹ Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet, Emma.Back@psy.gu.se

² Statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet, Hanna.Back@svet.lu.se

³ Institutionen för strategisk kommunikation, Lunds universitet, Nils.Gustafsson@isk.lu.se

Förord

2014 års Demokratiutredning har i uppgift att analysera behovet av och utarbeta förslag till åtgärder för att öka och bredda engagemanget inom den representativa demokratin. Utredningen ska även föreslå åtgärder i syfte att stärka individens möjligheter till delaktighet i och inflytande över det politiska beslutsfattandet mellan de allmänna valen. En särskild uppgift för utredningen är att belysa frågor om ungas politiska representation, delaktighet och inflytande. Inom ramen för denna uppgift ska utredningen undersöka ungas förutsättningar att medverka i formella beslutsprocesser och föreslå åtgärder som kan bidra till att ungas inflytande och delaktighet i politiska beslutsprocesser stärks.

Hanna Bäck, Emma Bäck och Nils Gustafsson har på uppdrag av 2014 års Demokratiutredning skrivit en rapport om sociala mediers betydelse för ungas politiska deltagande. Hanna Bäck är professor i statsvetenskap vid Lunds universitet, Emma Bäck är doktor i psykologi vid Göteborgs universitet och Nils Gustafsson, doktor i statsvetenskap vid Lunds universitet.

Innehåll

Förord.....	2
1 Inledning – ungas politiska deltagande	5
1.1 Vad handlar den här rapporten om?	5
1.2 Tidigare forskning om ungas politiska deltagande	7
1.3 Användningen av sociala medier	9
2 Teoretiska perspektiv på politiskt deltagande.....	12
2.1 Statsvetenskapliga teorier och forskning om politiskt deltagande.....	12
2.2 Psykologiska förklaringar till politiskt deltagande	15
2.3 Tidigare forskning om deltagande via sociala medier	17
3 Ungas politiska engagemang och politiska deltagande... 	21
3.1 Trender i politiskt engagemang i Sverige.....	22
3.2 Hur engagerar sig unga och äldre politiskt?	29
3.3 Demografiska och socioekonomiska faktorerers betydelse för deltagandet.....	31
4 Ungas politiska deltagande via sociala medier	35
4.1 Hur deltar unga och äldre via sociala medier?	35
4.2 Vem är det som deltar via sociala medier?	38
5 Slutsatser om ungas politiska deltagande.....	43

6	Referenser	46
----------	-------------------------	-----------

1 Inledning – ungas politiska deltagande

1.1 Vad handlar den här rapporten om?

Det finns sedan länge en föreställning om att unga människor är politiskt aktiva i mindre utsträckning än äldre. Särskilt gäller denna oro unga människors engagemang i politiska partier. Det beror på att politiska partier utgör en avgörande länk mellan medborgarna och de politiska representanterna i den representativa demokratin, som ibland även har kallats för partidemokratin.⁴ Utan politiska partier kan den representativa demokratin inte fungera. Därför växer oron när partierna tappar medlemmar och färre medborgare väljer att engagera sig i partier i de europeiska demokratierna. Mellan 1990 och 2010 halverades de svenska partiernas medlemsantal.⁵ Detta kan ses som en viktig utmaning för partidemokratin⁶, och vissa menar att om den här trenden inte bryts utgör detta ett allvarligt hot mot den representativa demokratin.

Trenden med lägre grad av engagemang i politiska partier är tydligast bland unga människor. Att det handlar om just unga människor utgör ett än mer allvarligt hot eftersom det är där partiernas återväxt måste ske. Partiernas ungdomsorganisationer tappar medlemmar snabbare än partierna generellt⁷, och unga politiker hoppar ofta av sina uppdrag i förtid.⁸ Trots denna nedslående bild av ungas engagemang i politiska partier, visar internationella jämförelser att unga svenskar är mycket intresserade

⁴ SOU 2000:1, s. 29

⁵ Erlingsson & Persson 2014: 412

⁶ van Biezen et al. 2012; Sloam 2013

⁷ Hooghe et al. 2004

⁸ Erlingsson & Öhrvall 2010

av politik⁹, och att andelen svenskar som deltar i demonstrationer ökar kraftigare än någonsin sen 1980-talet.¹⁰ De flesta som demonstrerar tillhör också den yngre generationen.¹¹

Det kan framstå som motsägelsefullt att unga människor är politiskt intresserade och engagerade samtidigt som partierna tappar medlemmar. En möjlig förklaring är att de unga inte attraheras av traditionell partipolitik, utan snarare engagerar sig i andra former, som till exempel protester.¹² En tidigare förklaring till varför människor deltar i protester eller manifestationer är att de tillhör en organisation som arrangerar en protest. Många av de stora protestaktioner som rönt uppmärksamhet i media på senare tid har emellertid organiserats utan att en organisation stått bakom. I flera av dessa fall har deltagarna organiserat sig genom sociala medier.¹³

I såväl den allmänna debatten som den akademiska har det funnits en diskussion om att sociala medier gör det möjligt för människor att kanalisera sitt politiska engagemang genom individuella aktioner, frikopplat från traditionella organisationer.¹⁴ Finns det en risk för att ett individualiserat engagemang genom sociala medier kan komma att ersätta det partipolitiska engagemanget? Måste de politiska partierna lära sig att möta unga människor på ett nytt sätt för att kunna rekrytera och behålla medlemmar, eller kan det organisationslösa engagemanget på sikt till och med konkurrera ut och ta över rollen från de politiska partierna som länk mellan det representativa folkstyret och medborgarna? Är det kanske till och med så att sociala medier sänker trösklar för politiskt engagemang på ett sätt som öppnar inflytande på politiken för nya, tidigare marginaliserade, grupper?

I den här rapporten har vi för avsikt att ge en översikt över ungas användande av sociala medier och ge en bild av de traditionella förklaringarna till politiskt deltagande utifrån såväl klassiska statsvetenskapliga perspektiv som socialpsykologiska aspekter. Vi kommer också att ge en teoretisk översikt av politiskt

⁹ Oscarsson & Persson 2010

¹⁰ Amnå & Ekman 2013

¹¹ Wennerhag 2012

¹² Zukin et al 2006

¹³ Klandermans & van Stekelenburg, 2013

¹⁴ se t.ex. Bennett & Segerberg 2013

deltagande via sociala medier. Därefter kommer vi att presentera en serie analyser av ungas (och äldres) politiska deltagande via sociala medier utifrån bland annat kön och socioekonomisk bakgrund. Vi inleder dock med en kort beskrivning av den tidigare forskningen om ungas politiska deltagande, och vi ger även en kort beskrivning av användningen av sociala medier bland olika grupper i samhället.

1.2 Tidigare forskning om ungas politiska deltagande

Forskningen om ungas politiska deltagande har vuxit relativt kraftigt de senaste åren, och olika forskare tecknar olika bilder av utvecklingen.¹⁵ Vissa forskare pekar på att unga ligger bakom den kraftiga minskningen av valdeltagande som skett under de senaste årtiondena i de flesta västeuropeiska länder¹⁶, och unga har beskrivits som "apatiska" med lågt förtroende för de demokratiska institutionerna¹⁷, och med lågt politiskt intresse.¹⁸ Andra forskare lyfter istället fram att unga är mer engagerade i det civila samhället¹⁹, och att unga har transformerat formen för politisk aktivism i dagens samhälle.²⁰

Inom forskningen har det presenterats olika förklaringar till varför ungas politiska deltagande skiljer sig ifrån vuxnas och tidigare generationer av ungas deltagande. En vanlig förklaring till varför unga tycks delta i lägre utsträckning än tidigare generationer handlar om att vi ser en ökning av så kallade "kritiska medborgare".²¹ Enligt de forskare som lyfter fram den här förklaringen är den lägre graden av politiskt deltagande bland unga ett resultat av att unga är högre utbildade och mer informerade idag än förr.²² Utbildade och välinformerade medborgare antas vara mer kritiska mot rådande strukturer, vilket bland annat kan ta sig uttryck i att de röstar i mindre utsträckning. Garcia Albacete lyfter

¹⁵ se Garcia Albacete 2011 för en översikt

¹⁶ se t.ex. Franklin 2004

¹⁷ se t.ex. Dalton 2004

¹⁸ se t.ex. Blais et al. 2004

¹⁹ se t.ex. Dalton 2008

²⁰ se t.ex. Norris 2003

²¹ Garcia Albacete 2011

²² se t.ex. Norris 2002

fram att resultaten som visar på att medborgarnas ”uppsättning” av olika former av deltagande har ökat skulle kunna vara ett tecken på att den här förklaringen har visst stöd, det vill säga att det skulle kunna vara så att unga är lika aktiva som äldre, men att de väljer andra former av politiskt deltagande.²³ Dessutom har flera forskare visat att unga inte är politiskt ”apatiska”, utan att de snarare tycks föredra att delta politiskt genom andra kanaler än traditionella institutioner, så som politiska partier.²⁴

En mer pessimistisk bild ges av de forskare som pekar på att nya generationers mer ”cyniska” förhållningssätt till de traditionella politiska institutionerna, med lägre politiskt intresse, lägre politisk kunskap, och lägre förtroende för politiska institutioner ligger bakom det sjunkande politiska deltagandet. Vissa forskare lyfter också fram att ungas lägre politiska deltagande i valen kan förklaras av att de i lägre utsträckning känner att det är deras medborgerliga plikt att delta.²⁵

Inom den tidigare forskningen om sambandet mellan ålder och politiskt deltagande görs en distinktion mellan så kallade ”livscykel-” och ”generations-” förklaringar till de förändrade mönstren i politiskt deltagande som man ser i de flesta europeiska länder.²⁶ Lindberg och Persson beskriver generationseffekter som ”skillnader mellan generationer som består genom livet”²⁷. Den här typen av förändringar ”antas bero på att särskilda förändringar i samhället präglat den grupp som befinner sig i de mest formbara åren i socialiseringsprocessen”²⁸. Man kan t.ex. se tydliga skillnader i värderingar bland svenskar som växte upp under det av internationell politik präglade 1960-talet och det mer materialistiskt inriktade 1980-talet. Den andra typen av förklaring, som lyfter fram att det förändrade mönstret beror på livscykeleffekter, bygger på en tanke om att ”värderingar och attityder till demokratin och politik påverkas av att man befinner sig i ett visst skede av livet”²⁹. Här förklaras ungas låga politiska deltagande av att de är i en annan situation i livet än medelålders och äldre, och att de har andra

²³ Garcia Albacete 2011:3, se även Stolle et al. 2005

²⁴ se t.ex. Dalton 2008

²⁵ se t.ex. Blais et al. 2004

²⁶ se t.ex. Phelps 2005

²⁷ Lindberg och Persson 2013:7

²⁸ Lindberg och Persson 2013:7

²⁹ Lindberg och Persson 2013:7

resurser och andra incitament för att delta, som hänger samman med att de är yngre. En person som betalar skatt och kanske har sina föräldrar på äldreboende och barn i skolan skulle enligt denna förklaring ha ett naturligt större intresse för politik än unga.

Garcia Albacete ställer i sin avhandling frågan om unga européer deltar på ett annorlunda sätt på grund av speciella kohortegenskaper, eller på grund av generationseffekter. Slutsatserna i avhandlingen, som baseras på analyser av enkätdata från de europeiska länderna visar att ungas politiska deltagande är annorlunda idag gentemot hur det såg ut under 1970-talet. Unga deltar mindre än vad man gjorde på 1970-talet, om man tittar på både traditionella och icke-traditionella former av politiskt deltagande. Garcia Albacete finner dock att i jämförelse med tidigare kohorter är unga lika nöjda med demokratin och har inte mindre förtroende för de politiska institutionerna. Hon visar att unga visserligen är mindre intresserade av politik än vad äldre är, men att detta även var fallet för tidigare kohorter av unga medborgare. De jämförande studier som hon gör visar också att lägre politiskt deltagande tycks vara ett resultat av det steg i livscykel som en person befinner sig i.

Prediktionen är därför att dessa individer kommer att delta mer politiskt när de får jobb och bildar familj, och att deras deltagande då kommer att likna tidigare kohorter. Hon pekar dock även på att det som har förändrats i dagens samhälle i många europeiska länder är att förhållandena för unga har förändrats – här handlar det om en så kallad "delayed transition to adulthood", det vill säga, att unga får jobb och bildar familj allt senare idag till exempel då ungdomsarbetslösheten är hög i många länder, och att man därför kan komma att se ett försenat politiskt deltagande i denna grupp.³⁰

1.3 Användningen av sociala medier

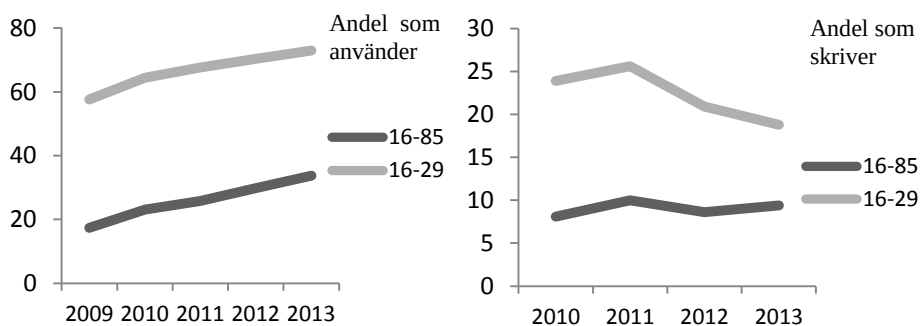
Innan vi går över till att studera politiskt deltagande, och hur detta tar form via sociala medier, bör vi säga något om användandet av sociala medier mer generellt. Sociala medier har under 2000-talets första två decennier vuxit till att bli en allt mer dominerande del av den interaktion mellan människor som sker över internet. Sociala

³⁰ Garcia Albacete 2011

medier kan enkelt beskrivas som ”en paraplyterm som betecknar den uppsättning verktyg, tjänster och applikationer som gör det möjligt för människor att interagera med varandra genom nätverksteknologier”.³¹ Bland exempel på sociala medier brukar ofta den sociala nätverkssajten *Facebook*, mikrobloggssajten *Twitter*, fotodelningssajterna *Instagram* och *Snapchat*, videodelningssajten *YouTube* och musiktjänsten *Spotify* nämnas bland andra.

Användningen av sociala nätverkssajter (som *Facebook*) ökade i Sverige från 10 procent av internetanvändarna 2005 till 72 procent av internetanvändarna 2014.³² Fyrtioåtta procent av internetanvändarna besöker *Facebook* dagligen. Det finns dock stora skillnader mellan generationerna; även om medelålders och äldre i allt större utsträckning har börjat använda olika former av sociala medier de senaste åren, så är det fortfarande de unga som står för det mest intensiva användandet, både vad gäller i hur många som använder tjänsterna överhuvudtaget, och vad gäller hur ofta de används och hur mycket som skrivs eller läggs upp.³³ Detta framgår tydligt i Figur 1.1. nedan.

Figur 1.1 Andel som använder respektive skriver på sociala medier dagligen, 2009/2010–2013

Kommentar: Data från SOM-institutet.

³¹ boyd 2008: 92

³² 92 procent av den vuxna befolkningen i Sverige hade år 2014 tillgång till internet (Findahl 2014: 10).

³³ Findahl 2014:28ff; se även Gustafsson och Höglund 2011.

I Figur 1.1 ser vi att unga (gruppen 16–29 år) i mycket högre utsträckning använder sig av, och skriver på, sociala medier dagligen och att det har varit så under de senaste åren. Det tycks dock vara så att gapet mellan de som är under och över 30 år minskar när man tittar på de som skriver på sociala medier, där detta har sjunkit något i den yngsta gruppen sedan 2011.

Särskilt för unga spelar sociala medier en allt större roll som arena för diskussion och förmedlare av information, även vad gäller information från traditionella medier. En stor del av trafiken till svenska tidningars webbsidor kommer via *Facebook*. Det finns mycket som tyder på att de siffror som finns är kraftigt underskattade, eftersom trafik som kommer via exempelvis chattkonversationer och personliga meddelanden inte går att spåra (det som kallas för ”dark social”).³⁴

Vissa typer av innehåll, såväl innehåll från traditionella medier som innehåll som skapas i sociala medier, kan genom delningar i sociala medier få vad man kallar för ”viral spridning”, det vill säga att spridningen går från människa till människa mycket snabbt i ett nästan pandemiskt förlopp. Denna form av mediekonsumtion leder till att redaktionellt arbete och traditionell nyhetsvärdering får relativt mindre inverkan på vilket innehåll som konsumeras, medan de mekanismer som får människor att dela vidare innehåll får större inverkan: individens sociala nätverk kommer att fungera som ett mediefilter där vissa nyheter förstärks och andra sällas bort.

Ytterligare en faktor som påverkar spridningen är de algoritmer som används av tjänsterna för att bestämma vilket innehåll som skall visas för användarna. Detta skiljer sig åt mellan olika tjänster. Medan till exempel *Twitter* åtminstone hittills har haft ett system som gör att ”tweets” visas i kronologisk ordning utifrån vilka konton man har valt att följa; har *Facebook* ett komplicerat system som i korthet visar innehåll baserat på vad man tror att användare vill se utifrån tidigare beteende och andra faktorer. Forskning har visat att kombinationen av användarnas beteende och algoritmen gör att innehåll som går emot användarens världsbild med avseende på ideologisk uppfattning sorteras ut, medan innehåll som bekräftar användarens världsbild prioriteras.³⁵

³⁴ Madrigal 2012; jfr. Nikolaeva 2015

³⁵ Bakshy et al 2015

2 Teoretiska perspektiv på politiskt deltagande

I detta kapitel kommer vi ge en kort översikt över tre olika områden av teoretiska perspektiv på politiskt deltagande i en bred bemärkelse. Först kommer vi att beskriva traditionella statsvetenskapliga förklaringar till politiskt deltagande. Sedan kommer vi att diskutera psykologiska förklaringar till politiskt deltagande, för att slutligen specifikt diskutera teoretiska perspektiv på politiskt deltagande via sociala medier.

2.1 Statsvetenskapliga teorier och forskning om politiskt deltagande

Att delta politiskt är kostsamt. Det kräver tid och engagemang från den enskilde medborgarens sida. Samtidigt är utfallet en kollektiv vara, det vill säga något som kan vara till gagn även för den som inte själv bidragit till att få det till stånd. Med tanke på den låga sannolikheten för att den enskildes insats skall avgöra hur det går borde den rationelle medborgaren således avstå från att engagera sig. Ändå vet vi att de allra flesta väljer att delta politiskt i åtminstone något avseende. Hur kan det komma sig?

I litteraturen om rationellt handlande och politiskt deltagande går denna gåta under beteckningen *deltagandeparadoxen* – “the paradox of participation”.³⁶ De förslag till lösningar som forskningen hittills formulerat kan indelas i två huvudtyper. Den ena bygger på förmodandet att medborgaren trots allt anser sig ha

³⁶ se Olson 1965

mer än försumbara möjligheter att påverka utfallet, det vill säga att det finns tillräckliga *kollektiva incitament* för att delta. Den andra går istället ut på att medborgaren motiveras av så kallade *selektiva incitament*, det vill säga fördelar som bara den som deltar kan tillgodogöra sig och som inte är beroende av hur den politiska striden utfaller.³⁷

En rad olika typer av så kallade ”selektiva incitament” har diskuterats i litteraturen. Forskarna Riker och Ordeshook presenterar en förklaring till politiskt deltagande som bygger på idén att medborgarna kan tänkas känna tillfredsställelse över att tillgodose en samhällelig norm som säger att de bör söka påverka de beslut som styr deras tillvaro. Förutsatt att denna plikt känsla är tillräckligt stark kan detta leda till att en individ väljer att aktivera sig politiskt.³⁸ Den tanke om normtillfredsställelse som författarna introducerar i sitt försök att lösa deltagandeparadoxen är ett exempel på ett ”selektivt incitament”, det vill säga en belöning som bara tillkommer den som själv deltar och inte är beroende av det kollektiva utfallet.³⁹

En annan typ av selektiva incitament som diskuteras i litteraturen avser expressiva behov, det vill säga den psykologiska tillfredsställelse man kan få genom att uttrycka sina politiska åsikter eller sin lojalitet gentemot med ett visst politiskt parti. Den här typen av incitament har jämförts med när den sportintresserade hejar på sitt lag framför tv:n. Det är i det fallet knappast möjligheten att hjälpa laget att vinna matchen som styr beteendet utan snarare den inre tillfredsställelse det ger att få ge utlopp för sina känslor.⁴⁰ I enlighet med denna idé har flera forskare pekat på att partiidentifikation kan påverka individens beslut att delta politiskt. Tanken är att de som identifierar sig med ett politiskt parti genom sitt deltagande, exempelvis i form av partiaktivitet eller genom att gå och rösta, får möjlighet att uttrycka sin lojalitet gentemot partiet.⁴¹ En annan variant av samma grundläggande idé återfinns hos forskaren Whiteley, som försöker förklara partiaktivitet med hjälp ett expressivt incitament som han kallar ”ideologisk

³⁷ Bäck, Teorell och Westholm 2006

³⁸ Riker och Ordeshook 1968

³⁹ Bäck et al. 2006

⁴⁰ se Brennan & Buchanan 1984; Brennan & Lomasky 1985

⁴¹ se t.ex. Schuessler 2000; Calvert 2002

radikalism”.⁴² Tanken är att den som har radikala åsikter också känner ett starkare behov att ge uttryck för sina uppfattningar. Hypotesen kan utan svårighet generaliseras till andra former av politiskt deltagande än just partiaktivitet. Den här typen av incitament ligger nära de förklaringar som lyfts fram inom mer psykologisk forskning som vi återkommer till nedan.

Statsvetarna Bäck, Teorell och Westholm ställer frågan om partiaktivitet, kontakter och manifestationer har samma motivbild, eller om incitamentsstrukturen varierar med deltagandeformen?⁴³ Flera forskare har utvärderat olika faktorerers förmåga att förklara en specifik form av politiskt deltagande. Whiteley finner till exempel att både selektiva och kollektiva incitament påverkar aktivitetsnivån bland medlemmar i det brittiska konservativa partiet.⁴⁴ Teorell och Westholm visar att valdeltagandet i Sverige främst betingas av selektiva incitament i form av expressiva behov och en känsla av medborgerlig plikt, medan kollektiva incitament saknar betydelse.⁴⁵ Forskarna Finkel och Muller finner däremot att deltagande i protestaktiviteter i hög utsträckning styrs av drivkrafter av kollektiv natur, medan de selektiva incitamenten är av mindre vikt.⁴⁶ Forskarna Verba, Schlozman och Brady studerar aktivisternas egna tolkningar av vilka motiv som styr deras handlande. De finner att få av dem som kontaktat beslutsfattare nämner sociala belöningar som motiv till sin aktivitet. Däremot är sådana omnämnanden vanligt förekommande bland kampanj-aktivister, medlemmar i politiska organisationer och deltagare i protestaktioner. Bland dem som protesterat, skänkt pengar eller kontaktat beslutsfattare nämns viljan att påverka den förda politiken som ett primärt motiv.⁴⁷

Mycket av den empiriska forskningen om politiskt deltagande har dominerats av en modell som fokuserar på individens socio-ekonomiska status (SES-modellen). Enligt denna modell styrs det politiska deltagandet främst av tillgång på resurser i form av exempelvis tid, utbildning och färdigheter. I studie efter studie har

⁴² Whiteley 1995

⁴³ Bäck, Teorell och Westholm 2006

⁴⁴ Whiteley 1995

⁴⁵ Teorell och Westholm 1999

⁴⁶ Finkel och Muller 1998

⁴⁷ Verba, Schlozman och Brady 1995

man visat att tillgång till sådana resurser ökar sannolikheten för deltagande.⁴⁸

Statsvetaren Mikael Persson fokuserar i sin avhandling från 2013 på sambandet mellan utbildning och politiskt deltagande. Han pekar på att en rad studier har visat att utbildning är den faktor som har starkast effekt på politiskt deltagande.⁴⁹ En tänkbar förklaring till att utbildning leder till politiskt deltagande är att utbildning påverkar kunskap och kognitiv förmåga, vilket i sin tur påverkar politiskt deltagande. Avhandlingen bidrar till debatten om hur sambandet mellan utbildning och deltagande ser ut, och ställer frågan om utbildning bör ses som en direkt orsak till politiskt deltagande eller om det snarare är en "proxy" för andra faktorer som är relaterade till utbildning.⁵⁰ Resultaten i Perssons avhandling tyder på att utbildning i sig saknar kausal effekt och att sambandet kan förklaras med hänvisning till de selektionsprocesser som föregår utbildningsval; till exempel tycks vissa faktorer i hemmiljön påverka både utbildningsval och politiskt deltagande. En sådan faktor är hur mycket politik som diskuteras i hemmet och bland vänner.⁵¹

2.2 Psykologiska förklaringar till politiskt deltagande

Psykologin kan erbjuda många olika förklaringar till politiskt deltagande, beroende på vilket perspektiv inom psykologin som antas. I det här avsnittet har vi valt att lägga tonvikt på socialpsykologiska förklaringar till politiskt deltagande och framförallt utgår vi från individer som sociala varelser som strävar efter en tillhörighet, gemenskap och mening.⁵²

En av de mest inflytelserika teorierna inom socialpsykologin är social identitetsteori.⁵³ Enligt social identitetsteori fyller tillhörandet i sociala grupper och sammanhang flera viktiga psykologiska funktioner som självkänsla, att minska osäkerhet och att bistå med trygghet och uppskattning – en känsla av tillhörighet.

⁴⁸ se t.ex. Leighley 1995; Brady m fl 1995

⁴⁹ se Rosenstone och Hansen 1993; Verba, Schlozman och Brady 1995

⁵⁰ se även t.ex. Berinsky och Lenz 2010; Burden 2009; Campbell 2009; Kam och Palmer 2008 Persson 2013

⁵² Baumeister & Leary, 1995; Williams, 2007

⁵³ Tajfel & Turner, 1979; 1986

Osäkerhet om vad som är ett korrekt beteende eller vilka åsikter som är de rätta reduceras genom att gruppen har tydliga normer som medlemmarna kan följa.⁵⁴ Att tillhöra en grupp kan visserligen utgöras av ett officiellt medlemskap, men när social identitetsteori beskriver medlemskap i en social grupp handlar det snarare om en psykologisk anknytning till en grupp. Det handlar alltså om vilket värde individen tillskriver delaktigheten i gruppen och hans emotionella investering i gruppen.⁵⁵

En viktig aspekt av att vara delaktig i en grupp är att behovet av gemenskap och tillhörighet uppfylls. Människor har en inneboende önskan att känna delaktighet och samvaro med andra.⁵⁶ Evolutionärt kan detta ses som grundat i vikten av att kunna samarbeta med andra för att överleva.⁵⁷ Att avvika, eller inte få tillhöra, är en smärtsam upplevelse som kallas för "social smärta"⁵⁸ och är en stark drivkraft bakom mänskligt beteende.⁵⁹ Endast uppfattningen att det finns risk för avvisning är tillräckligt för att individer skall anpassa sig efter en grupps normer.⁶⁰ Det här i sin tur innebär att människor är benägna att följa normer i samhället eftersom misslyckandet att följa normerna kan uppfattas som avvikande och det avvikande riskerar att avvisas – något som människor strävar efter att undvika.⁶¹ I linje med det här antagandet har det visat sig att en av de främsta förklaringarna till att gå och rösta är att individen uppfattar en stark norm att hen som medborgare bör rösta.⁶²

De normer som en individ följer behöver dock inte vara samhällets normer, utan det kan vara de normer som råder inom en specifik grupp som individen tillhör och identifierar sig med. Social identitetsteori postulerar att ju mer en person identifierar sig med en viss grupp, desto mer villig blir hen att agera tillsammans med gruppen och i enlighet med gruppens normer – till och med på sin egen bekostnad.⁶³ Tidigare forskning har visat att en stark

⁵⁴ för en utförligare beskrivning se Bäck 2011

⁵⁵ Tajfel, 1978

⁵⁶ Baumeister & Leary, 1995

⁵⁷ Smith et al, 1999

⁵⁸ Eisenberger, Lieberman, & Williams, 2003

⁵⁹ Asch, 1955; Williams, 2007

⁶⁰ Koudenberg, Postmes, & Gordijn, 2013

⁶¹ Williams, 2007

⁶² Dalton 2008

⁶³ Tajfel & Turner, 1986

identifikation med en viss social grupp, t.ex. en social rörelse, ökar benägenhet att delta i protester tillsammans med gruppen.⁶⁴

En viktig aspekt här är dock att alla medlemskap i sociala grupper kräver att individen anpassar sig efter gruppens normer för att inte riskera uteslutning ur gruppen. Genom att gruppen förser medlemmarna med normer för vad som förväntas av dem, förstår de också att om de inte följer dessa normer riskerar de avvisning från gruppen. Att misslyckas med att följa normerna kan uppfattas av de andra medlemmarna som illojalt och ett svek mot gruppen, vilket motiverar eventuell avvisning från gruppen. Därför kan en stark drivkraft att delta i kollektiva handlingar som demonstrationer vara rädsla för avvisning från gruppen.⁶⁵ I linje med detta antagande visar det sig att när individer uppfattar att de flesta andra inom gruppen delar en viss åsikt, ökar benägenhet att delta i protester tillsammans med gruppen.⁶⁶ En sådan uppfattning kan alltså tolkas som en kraftfull social norm.⁶⁷

2.3 Tidigare forskning om deltagande via sociala medier

Olika typer av förhoppningar och farhågor har knutits till uppkomsten och användningen av sociala medier – och i mer vidsträckt mening, internet eller informationsteknologi mer generellt – i decennier. Vad gäller frågan om hur användningen av sociala medier skulle kunna påverka politiskt deltagande i bred mening har det vid sidan av mer fria spekulationer vuxit fram en forsknings-tradition som anknyter till tidigare nämnda teorier kring resurser och psykologiska förklaringsfaktorer. Den beskrivs kortfattat här.

Å ena sidan har det funnits farhågor om att sociala medier inte förändrar något eftersom drivkrafterna bakom engagemang går tillbaka på mer grundläggande sociala strukturer, eller till och med att sociala medier kan ha en skadlig effekt på brett politiskt engagemang.⁶⁸ Nya teknologier utnyttjas lika väl av dem som redan har

⁶⁴ Klandermands & van Stekelenburg, 2013

⁶⁵ Bäck & Bäck, 2015; Bäck, Bäck & Knapton, 2015; Bäck, Bäck & Garcia Albacete, 2011

⁶⁶ van Zomeren, Spears, & Leach, 2008; Bäck & Bäck, 2015

⁶⁷ Bäck & Bäck, 2015

⁶⁸ Hindman 2008; Oser et al. 2013

resurser och makt och därför skulle även sociala medier gynna etablerade aktörer. Vi har exempelvis redan nämnt att det finns en ökande social faktor i informationsspridningen – i stället för att läsa en hel tidning eller titta regelbundet på tablålagd TV slår våra personliga preferenser igenom. Om vi inte är intresserade av politik, tittar vi inte heller på nyheter, och då ökar informationsklyftan mellan människor.⁶⁹ Den sociala faktorn skulle då också fungera förstärkande: i sociala nätverk som huvudsakligen består av högutbildade, politiskt intresserade, ökar engagemanget och inflytandet (och det sociala trycket på att delta), medan det i sociala nätverk som består av lågutbildade och politiskt ointresserade skapas ett socialt tryck mot att delta. De olika idéerna bakom detta resonemang kan sammanfattas i den så kallade *normaliseringshypotesen*: olikheterna i resurser slår igenom i de sociala medierna och istället för en revolutionerande effekt återgår allt till det vanliga. Betydelsen av likriktade sociala nätverk har också betydelse för en ökande politisk polarisering och radikaliserings bland de som är intresserade av politik. Detta kan i slutändan leda till att politiskt engagemang som ett demokratiskt samhälle inte önskar – politisk eller religiös terrorism, exempelvis – kan stärkas.

Å andra sidan har det funnits förhoppningar om att sociala medier skulle kunna sänka trösklarna för politiskt engagemang och dra in tidigare underrepresenterade grupper i aktivism genom effekter kopplade till information, rekrytering och större flexibilitet i deltagandepertoaren.⁷⁰ Tanken är att det blir lättare att delta via sociala medier och då spelar resurser mindre roll. Då borde deltagande via sociala medier leda till att fler deltar och att exempelvis lågutbildade och personer som inte vet så mycket om politik skulle delta i högre utsträckning. Bakom denna hypotes ligger en tankegång om att människor har en sorts naturlig, inneboende vilja att engagera sig i samhällsfrågor och att det som hindrar dem är de höga trösklarna. För att påminna om de expressiva incitamentens betydelse för viljan att delta kan också understrykas att sociala medier lämpar sig oerhört väl för att

⁶⁹ Prior, 2007

⁷⁰ Jensen & Anduiza, 2012; Joyce, 2010; Park, et al. 2009

uttrycka olika uppfattningar och dela med sig av detta till kontakter.⁷¹

För att anknyta till socialpsykologiska förklaringsfaktorer kan fokus istället läggas på det sociala i de sociala medierna. Sociala medier – särskilt en social nätverkssajt som Facebook, tenderar att knyta ihop människor som redan känner varandra.⁷² Sociala medier kan påverka människors känslor av identitet och samhörighet, eftersom det vi säger och gör och kanske också tycker påverkas av de människor vi har runt oss, vilket är själva essensen i socialpsykologin.⁷³

Det har de senaste åren utförts en del uppseendeväckande experiment på Facebook som bekräftar den tanken. Bond et al (2012) lyckades i ett försök som omfattade 61 miljoner amerikanska Facebook-användare i samband med kongressvalet 2010 visa att vi påverkas av vad våra vänner på Facebook säger att de gör. I experimentet (som omfattade alla amerikaner som gick in på Facebook under valdagen) fick en grupp se en uppmaning om att gå och rösta och att klicka på en knapp när de hade gjort det. En annan grupp fick se samma uppmaning, men fick dessutom se vilka av deras vänner som hade röstat (eller åtminstone sagt att de hade gjort det). En tredje grupp fick inte se någon sådan information alls. Resultatet visade att de som hade sett att deras vänner hade röstat – ju närmare vänner, desto större effekt – också själva gick och röstade. För säkerhets skull gjordes en kontroll på ett urval av deltagarna i experimentet och deras namn matchades mot röstlängderna, och då visade det sig dels att effekten var verklig, dels att det var ännu fler som hade röstat än som hade uppgett att de hade gjort det. Idéerna bakom dessa olika typer av förhoppningar kan sammanfattas i den så kallade *mobiliseringshypotesen* som alltså menar att sociala medier mobiliserar befolkningen. Forskarna Klandermans och van Stekelenburg beskriver också exempel på hur sociala medier kan mobilisera medborgare även till protestaktiviteter.⁷⁴

Empirisk forskning på fältet pekar åt lite olika håll: det finns fortfarande en brist på studier. Mycket av forskningen ägnas åt att

⁷¹ Bennet & Segerberg 2013; jfr. Benkler 2006

⁷² Ellison, et al. 2011

⁷³ Allport, 1985

⁷⁴ Klandermans och van Stekelenburg 2013

studera om användningen av sociala medier i sig leder till ökat deltagande (är människor som använder sociala medier mer politiskt aktiva?), medan sociala medier som arena för politiskt deltagande är minst lika intressant men inte lika studerat. Det kan t.ex. handla om att delta i politiska aktiviteter online, skriva under namninsamlingar online, eller dela politiskt material online. En så kallad metaanalys av den existerande forskningen kommer till slutsatsen att det visserligen finns ett positivt samband mellan användning av sociala medier och politiskt deltagande – vilket skulle ge stöd åt mobiliseringshypotesen – men att det är svårt att säga om detta är ett orsakssamband eller om det istället finns faktorer som leder både till användning av sociala medier och politiskt deltagande.⁷⁵ För att fastställa den kausala riktningen behövs fler panelstudier och experiment snarare än så kallade tvärsnittsstudier.

Mycket av den existerande forskningen har dessutom utförts i USA, i synnerhet på amerikanska collegeungdomar. Forskningen på specifikt svenska förhållanden är begränsad. Några av de studier som finns ger snarast stöd åt normaliseringshypotesen: svenskar som är politiskt aktiva på sociala medier tycks vara mer välutbildade än de som är politiskt aktiva på traditionella vis.⁷⁶ Samtidigt tycks de som redan är politiskt aktiva uppfatta sociala medier som ett utmärkt redskap, medan personer som visserligen är politiskt intresserade men inte aktiva i någon organisation inte blir mer aktiva av att se politiska budskap på t.ex. Facebook.⁷⁷

Forskarna Sandberg och Bjereld visar att ”högaktiva användare av sociala medier” är mer benägna att exempelvis skriva under namninsamlingar och demonstrera än övriga⁷⁸, men det är svårt att veta vad som så att säga är hönan och ägget: leder politisk aktivism till ökad användning av sociala medier, eller leder användning av sociala medier till politisk aktivism; eller är det slutligen andra faktorer som påverkar både det ena och det andra? Det står dock klart att en stor grupp svenskar ser sociala medier som en naturlig kanal för politisk påverkan. En intressant fråga blir då om sociala medier ersätter eller kompletterar traditionell organiserad politisk aktivism. Detta skall vi titta närmare på i det följande.

⁷⁵ Boulianne, 2015

⁷⁶ Gustafsson & Höglund, 2011; Gustafsson, 2014

⁷⁷ Gustafsson, 2012

⁷⁸ Sandberg och Bjereld 2015

3 Ungas politiska engagemang och politiska deltagande

När det talas om politiskt deltagande och engagemang, och i synnerhet om ungas deltagande och engagemang, är det viktigt att se till utvecklingen över tid. Det finns en tendens att tycka att det var bättre förr i största allmänhet, medan det i själva verket i mångt och mycket antingen var en aning sämre förr, eller åtminstone ungefär likadant.⁷⁹ Särskilt gäller detta synen på ungdomar. Sedan århundraden finns en djupt rotad föreställning som säger att dagens ungdom är sämre än alla tidigare ungdomsgenerationer i olika avseenden (eller åtminstone sämre än när den vuxne betraktaren själv var ung). I Platons *Staten*, författad på 300-talet f. Kr., klagar exempelvis Sokrates över att dagens ungdom inte längre respekterar äldre, tar hand om sina föräldrar eller klipper håret ordentligt.⁸⁰ Denna föreställning återkommer även i diskussioner om politiskt deltagande och engagemang i samhället. Ungdomar beskylls regelmässigt för att vara mindre intresserade av politik nu än förr. Av och till kommer talet om demokratins eller åtminstone partiernas kris upp, och ofta pekar man även då på de ungas bristande engagemang i samhällsfrågor. Det är bara det att det inte riktigt stämmer. Vi kommer i denna rapport att titta på en del trender över tid i det politiska engagemanget i Sverige. Dessutom kommer vi att titta på vad folk gör, vem som gör vad, och slutligen varför de gör det. Vi kommer dels att titta på befolkningen som helhet, dels särskilt på unga människor, som vi här har valt att definiera som personer mellan 16 och 29 års ålder.

⁷⁹ se t.ex. Schweitzer, 1994 eller Skitka, 2002

⁸⁰ Platon 1993: 150; jfr. Gillis 1974.

Vi har valt att använda oss av två data-set för att besvara våra frågor. Dels använder vi oss av SOM-undersökningarna (Göteborgs universitet, SOM-institutet 2015), som är en årligen återkommande enkätundersökning med ett stort och representativt urval svenskar och som dessutom har långa tidsserier för många frågor. För att besvara frågor om sociala medier och politiskt deltagande kommer vi särskilt att använda oss av den så kallade Riks-SOM-undersökningen från år 2010, då frågor ställdes särskilt om detta. Även om det har gått några år sedan dess finns i detta års enkät ett av de mest detaljerade frågebatterierna om detta tema.

Dels använder vi oss av en webb-enkät som genomfördes som en del i ett större projekt vars huvudmål var att studera politiskt deltagande och politiska åsikter, och hur det går att förklara vem som deltar och varför. Utskicket genomfördes under våren 2013. Enkäten, som handlade om åsikter och engagemang i samhällsfrågor berörde frågor såsom vad personen tycker i olika samhällsfrågor, hur mycket hen deltar i olika politiska aktiviteter, om, och i så fall hur ofta, hen använder olika sociala media för att engagera sig politiskt, politisk tillhörighet och andra liknande faktorer. Projektet finansierades av Vetenskapsrådet och har genomgått etikprövning via den regionala etikprövningsnämnden i Lund.

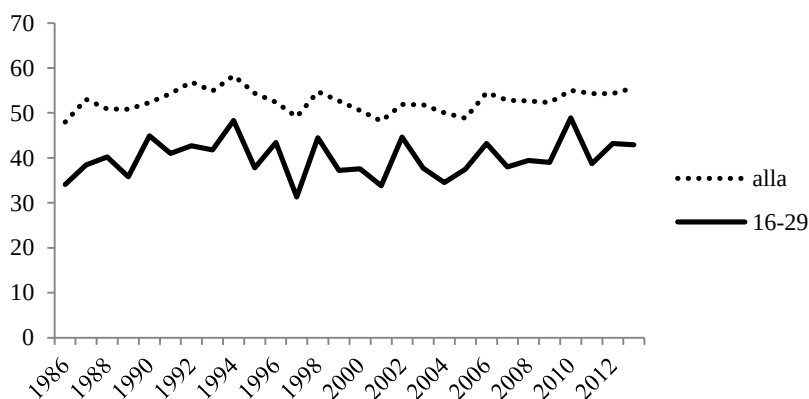
3.1 Trender i politiskt engagemang i Sverige

I Figur 3.1. nedan beskrivs det politiska intresset hos befolkningen över tid utifrån SOM-undersökningarna. Som synes finns ingen nedgång i intresset för politik i Sverige de senaste 30 åren. För totalbefolkningen pendlar andelen som anger att de är mycket eller ganska intresserade av politik mellan femtio och sextio procent med en topp år 1994 och en svagt stigande tendens sedan millennieskiftet. Det går också att se en antydning till att intresset för politik går upp under valåren (1988, 1991, 1994, 1998, 2002, 2006 och 2010).

Om vi ser på 16–29-åringarna kan vi se att intresset för politik dels är lägre än för befolkningen som helhet, dels att det följer utvecklingstendensen för resten av befolkningen, det vill säga en svagt stigande trend sedan år 2000, men med större toppar och dalar kring valåren. Detta bekräftar tidigare forskning kring livs-

cykelfaktorn för politiskt intresse, det vill säga att intresset för politik stiger i takt med att individen socialiseras in i samhället, bildar familj, gör karriär, betalar skatt och så vidare.⁸¹ Siffrorna bekräftar också data från andra studier, som visar att det politiska intresset bland unga väljare (under 26 år) är stabilt sedan åtminstone 1960-talet.⁸²

Figur 3.1 Politiskt intresse 1986–2013

Kommentar: Figuren redovisar andelen som angett att de är mycket eller ganska intresserade av politik. Källa: Super-SOM 1986–2013.

Något annat som det talas om i samband med demokratins kris eller partiernas kris är att politikerföraktet ökar. Kanske är det till och med så att unga människor föraktar politiker extra mycket? Om medborgare i ett demokratiskt samhälle inte har något förtroende för de personer de utser för att tillvarata deras intressen är det naturligtvis ett stort problem. Även här är det dock så att de data vi har snarast pekar på motsatsen: förtroendet för svenska politiker ökar. Som framgår av Figur 3.2 finns en klar stigande trend både för totalbefolkningen och unga människor sedan millennieskiftet med toppar under valåren. De unga följer utvecklingen och ligger i allmänhet nära totalbefolkningen. Även dessa siffror bekräftas av andra undersökningar, som till exempel de svenska valundersökningarna.⁸³ Det är alltså inte bara så att

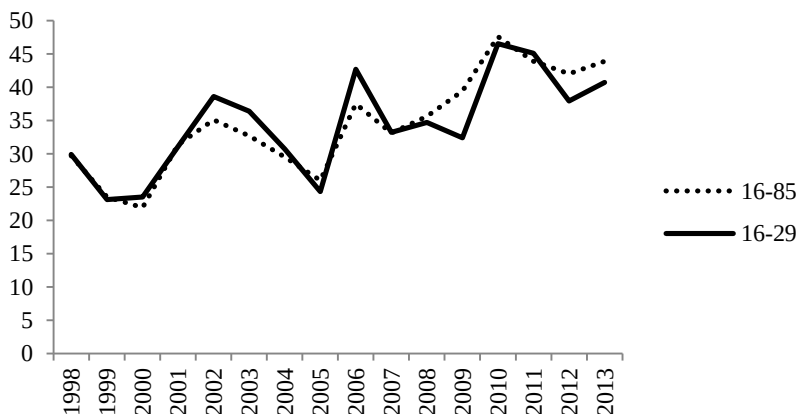
⁸¹ se t ex Garcia Albacete 2011

⁸² Oscarsson & Persson 2010

⁸³ Lindberg & Persson, 2013

intresset för politik är stabilt, det är också så att förtroendet för dess traditionella institutioner tycks vara stigande.

Figur 3.2 Förtroende för svenska politiker 1998–2013

Kommentar: Figuren redovisar andelen som svarar att de har ganska mycket eller mycket högt förtroende för svenska politiker i allmänhet. Källa: Super-SOM 1986–2013.

Det är däremot inte så att allt är sig likt över tid. Det finns en väldigt tydlig indikator för ett skifte i *hur* medborgare engagerar sig politiskt, nämligen förhållandet till de politiska partierna. I Figur 3.3 beskrivs förändringen över tid i hur stor andel som anger sig vara medlemmar i något politiskt parti. I figuren ser vi en tydlig nedgång i andelen som är medlemmar i ett parti för totalbefolkningen under de senaste tre decennierna, från en tiondel till runt fem procent. Det är en trend som bekräftas i flera andra undersökningar: den fallande andelen partianslutna är en del av en internationell utveckling.⁸⁴ Vissa pekar på att partierna utvecklas från mass- och folkrörelsepartier till kampanj- och kaderpartier. Sådana partier kännetecknas av att de kvarvarande medlemmarna utgör en aktiv kärna där många har förtroendeuppdrag för eller är anställda av partiet.⁸⁵

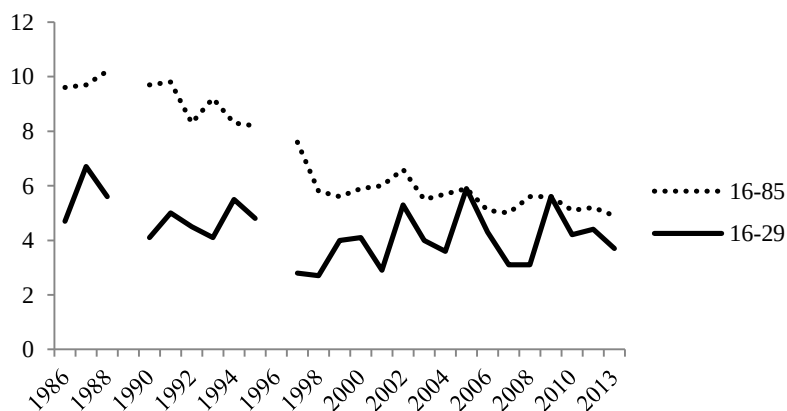
Som också framgår av figur 3.3. är unga partimedlemmar i mindre utsträckning än totalbefolkningen men nedgången är inte

⁸⁴ Biezen et al, 2012

⁸⁵ jfr Dahl, 2011; Gilljam & Möller, 1996

lika uppenbar (och topparna i samband med valår är tydligare). Snarast verkar det som att resten av befolkningen är på väg ner till ungdomarnas anslutningsgrad. Detta återspeglar förmodligen att äldre generationer med långt högre anslutningsgrad ersätts av yngre generationer med en låg, men relativt stabil anslutningsgrad. Det finns studier som antyder att de svenska partiernas medlemstapp håller på att plana ut och stabiliseras på en lägre nivå.⁸⁶ Oavsett om detta kommer att visa sig hålla framöver eller ej, står det klart att engagemang i politiska partier blir ett allt ovanligare sätt att kanalisera det politiska engagemanget.

Figur 3.3 Partimedlemskap 1986–2013

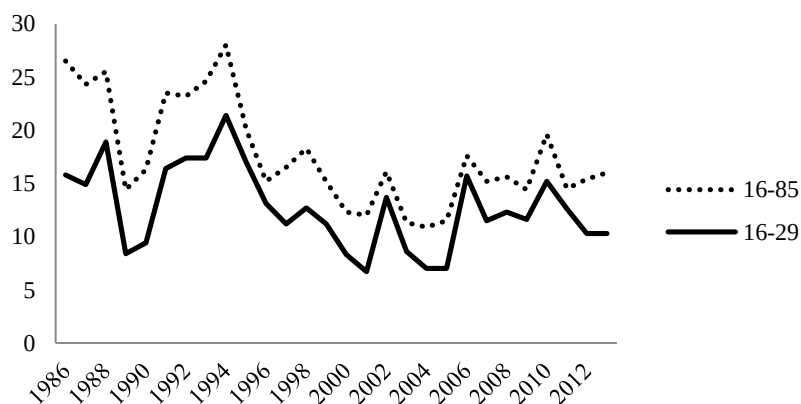
Kommentar: Figuren redovisar andelen som angett att de är medlemmar i ett politiskt parti, frågan är inte ställd 1989 och 1996, vilket ger luckor i tidsserien. Källa: Super-SOM 1986–2013.

Ett annat mått på människors ändrade förhållande till partierna är i vilken utsträckning de upplever sig vara anhängare till ett visst politiskt parti, dvs. grad av partiidentifikation. I Figur 3.4. redovisas andelen partianhängare. Här ser vi en liknande trend – trots topparna i partiidentifikation i samband med valåren sjunker nivåerna både för befolkningen i allmänhet och för den yngre gruppen. 1986 var det mer än en fjärdedel av befolkningen som upplevde sig vara starka anhängare av ett visst politiskt parti; 2013 var det endast 16 procent. 16–29-åringarna har konstant en lägre nivå av partiidentifikation än de äldre, men även här kan man se en

⁸⁶ Erlingsson & Persson, 2014

vikande trend under de senaste 25 åren: från femton procent till tio.

Figur 3.4 Andel partianhängare 1986–2013

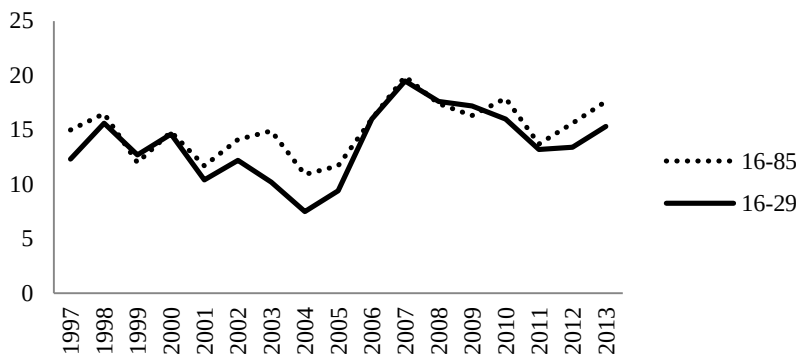

Kommentar: Figuren redovisar andelen som angett att de är starka anhängare till ett visst politiskt parti. Källa Super-SOM 1986–2013.

Så långt kan vi alltså se att intresset för politik och förtroendet för politiker är stabilt, medan däremot engagemanget och stödet för ett enskilt politiskt parti minskar. Men kanske engagerar sig människor i enfrågeorganisationer i stället? En välkänd trend sedan decennier är den att i stället för att ”köpa” hela ideologiska paket, väljer människor i allt större utsträckning att engagera sig i enskilda sakfrågor.⁸⁷ En sådan sakfråga är miljöfrågan, där det sedan länge finns ett stort folkligt intresse och dessutom en grupp organisationer som kan kategoriseras under namnet miljörörelsen. Hur är det då med engagemanget i miljöfrågor över tid? I Figur 3.5 redovisas intresset för miljöpolitik över tid.

⁸⁷ Norris 2002

Figur 3.5 Intresse för miljöpolitik, 1997–2013

Kommentar: Figuren redovisar andelen som angett att de är mycket intresserade av miljöpolitik.
Källa: Super-SOM 1986–2013.

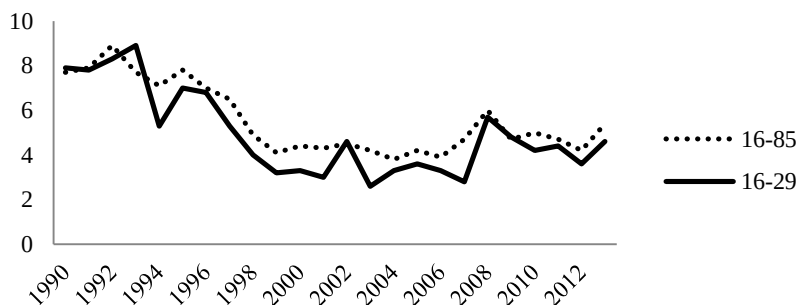
Över hälften av svenskarna säger sig vara mycket eller ganska mycket intresserade av miljöpolitik. Om vi begränsar oss till de allra mest intresserade ser vi att tendensen är i stigande, både för befolkningen som helhet och bland de unga. Vi kan också se ett kraftigt uppsving kring 2007, vilket möjligen kan sättas i samband med det fokus på klimatförändring och global uppvärmning som följde i spåren av den så kallade Stern-rapporten och Al Gores film *En obehövlig sanning* ("An Inconvenient Truth") från år 2006.⁸⁸

Är det då så att ökningen i intresse för miljöpolitik återspeglas i ett ökat engagemang i miljöorganisationer? I Figur 3.6 redovisas andelen av befolkningen som (enligt SOM) är medlemmar i miljöorganisationer. Visserligen kan vi se att uppgången i intresset för miljöpolitik tycks ha lett till en uppgång i medlemsantalet för miljöorganisationerna kring 2008, särskilt bland de unga, som följer utvecklingen i stort. Men sett på ett par decenniers sikt framstår det som tydligt att den ökningen sker från en låg nivå om man jämför med medlemstalen i början av 1990-talet. Det verkar alltså som att även sakfrågeorganisationerna blir en något mer sällsynt kanal för engagemanget i miljöområdet. Detta är ingen isolerad företeelse: föreningsmedlemskapet har minskat kontinuerligt under de senaste decennierna, särskilt bland unga.⁸⁹

⁸⁸ Jagers & Martinsson, 2007

⁸⁹ Ungdomsstyrelsen, 2013

Figur 3.6 Medlemskap i miljöorganisation, 1990–2013

Kommentar: i figuren redovisas andelen som uppgett att de är medlemmar i en miljöorganisation.
Källa: Super-SOM 1986–2013.

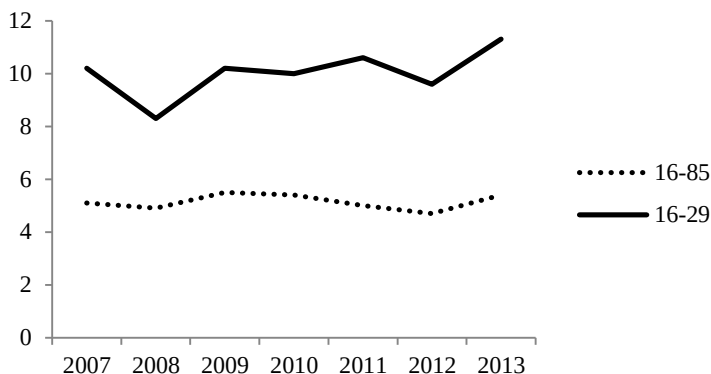
En minskning i det organiserade engagemanget i politiska partier och sakfrågeorganisationer innebär dock inte med nödvändighet att de politiskt intresserade är mindre politiskt aktiva. En deltagandeform som har blivit vanligare i takt med att partiengagemanget minskat är att demonstrera.⁹⁰ Det är också en form som utövas av yngre i större utsträckning än av äldre.⁹¹ I Figur 3.7 redovisas andelen i befolkningen som deltagit i en demonstration under det senaste året. Andelen är ungefär dubbelt så hög, runt tio procent, bland de unga än i befolkningen som helhet, runt fem procent. Även om tidsserien är relativt kort kan man se en antydning till en svag ökning, åtminstone bland de unga. Demonstrationer är bara ett exempel på politiska handlingar, men trenden går igen för andra typer av politiska aktiviteter, som namninsamlingar och konsumentbojkotter.⁹²

⁹⁰ Norris, 2002

⁹¹ Wennerhag, 2013

⁹² Norris, 2002

Figur 3.7 Deltagande i demonstrationer, 2007–2013

Kommentar: Figuren redovisar andelen som angett att de demonstrerat någon gång under de senaste 12 månaderna. Källa: Super-SOM 1986–2013.

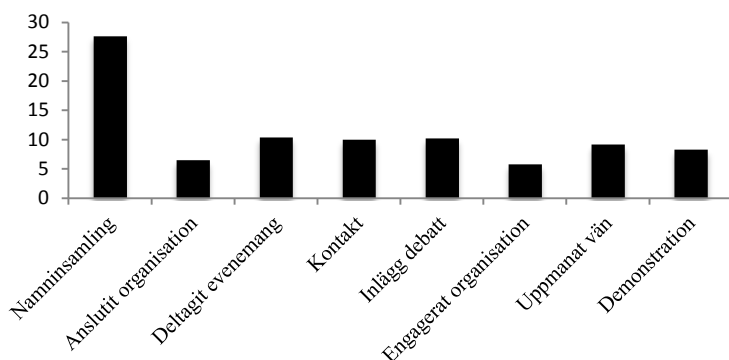
3.2 Hur engagerar sig unga och äldre politiskt?

I det följande skall vi gå in i lite större detalj på vilka olika former av politiskt deltagande som människor engagerar sig i. Vi har här inte tagit med valdeltagande, då den här rapporten främst fokuserar på andra former av politiskt deltagande. Valdeltagandet tenderar att vara väldigt högt i Sverige i internationella jämförelser, och har dessutom ökat under det senaste decenniet, både för väljarkåren i sin helhet och för unga väljare.⁹³

Figur 3.8 visar hur många procent av de svarande i SOM-undersökningen som har deltagit politiskt under de senaste 12 månaderna. I den här figuren har vi slagit samman om den svarande har deltagit online eller på annat sätt.

⁹³ SCB, 2015

Figur 3.8 Olika former av politiskt deltagande, 2010.

Kommentar: Figuren redovisar andelen som angett att de deltagit politiskt i olika aktiviteter under de senaste 12 månaderna. Källa: SOM 2010.

Enligt den här undersökningen var den vanligaste formen av politiskt deltagande att skriva under en namninsamling, vilket närmare en tredjedel av de svarande har gjort, medan de flesta andra former attraherade en ganska liten andel individer. Till exempel är det relativt få som angett att de anslutit sig eller engagerat sig i en organisation. Något fler har angett att de har deltagit i ett evenemang, kontaktat politiker eller skrivit ett debattinlägg.

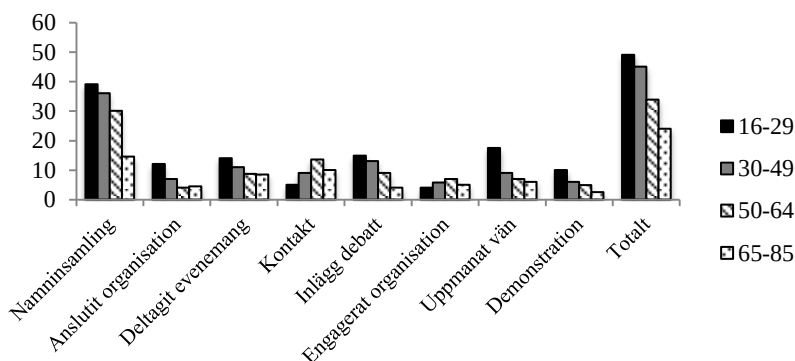
Den här rapporten har för avsikt att specifikt studera vad unga medborgare ägnar sig åt i det politiska. Nedanstående Figur 3.9 visar samma former av deltagande som Figur 3.8 ovan, men uppdelat på fyra ålderskategorier. När det gäller att kontakta politiker och tjänstemän är äldre något mer överrepresenterade, vilket även tidigare forskning visar.⁹⁴ Unga svarar oftare att de uppmanat en vän eller bekant att engagera sig i eller gå med i ett politiskt parti/organisation/nätverk. De är också överrepresenterade när det gäller att ansluta sig till ett politiskt parti/organisation/nätverk samt att demonstrera. Även när det gäller att skriva under namninsamlingar och att delta i evenemang organiserade av ett politiskt parti/organisation/nätverk, samt att skriva inlägg/

⁹⁴ Gustafsson, Höglund 2011

insändare/debattartikel i en samhällsfråga är de något mer engagerade än andra åldersgrupper.

Det faktum att unga tycks vara benägna att ansluta sig till politiska organisationer, men är mindre aktiva inom dessa kan indikera att det finns ett politiskt intresse och en vilja att engagera sig, men att de upptäcker att det inte var en form som passade dem. Sista gruppen staplar i figuren visar andelen inom varje åldersgrupp som deltagit i någon form av politisk aktivitet. Som ses i figuren är unga här överrepresenterade. Det innebär att unga som grupp faktiskt är den mest politiskt aktiva gruppen. Sammantaget kan sägas, utifrån resultaten som redovisas här, att unga tycks vara en relativt engagerad grupp medborgare, men att de tycks välja andra former av politiska aktiviteter än vad äldre gör.

Figur 3.9 Olika former av politiskt deltagande uppdelat på ålder.

Kommentar: Figuren redovisar andelen som uppgett att de deltagit politiskt i olika aktiviteter de senaste 12 månaderna, uppdelat på ålder, angivet i procent. Källa: SOM 2010.

3.3 Demografiska och socioekonomiska faktorerers betydelse för deltagandet

Den aktuella rapporten fokuserar främst på ungas politiska deltagande, men avser också att ge en generell bild av andra faktorer som är relaterade till politiskt deltagande. I Tabell 3.1 nedan presenteras hur olika former av politiskt deltagande fördelar sig mellan kategorierna kön, klass, utbildningsnivå och uppväxtregion för hela befolkningen.

Tabell 3.1 Demografiska och socioekonomiska faktorer och olika former av politiskt deltagande

	Namninsamling	Anslutit org.	Evenemang	Kontakt	Debattinlägg	Engagerat org.	Uppmanat	Total ^b
Kön								
Män	11 % (181)	7 % (57)	10 % (79)	12 % (93)	12 % (88)	7 % (51)	9 % (71)	770
Kvinnor	16 % (261)	6 % (46)	11 % (86)	8 % (65)	9 % (73)	5 % (42)	9 % (76)	821
Totalt	28 % (442)	6 % (103)	10 % (165)	10 % (158)	10 % (161)	5 % (93)	9 % (147)	1591
Subjektiv klass (nuvarande hem)								
Arbetarhem	26 % (174)	6 % (43)	9 % (58)	6 % (44)	9 % (59)	5 % (32)	9 % (62)	677
Jordbrukarhem/företagare	21 % (34)	7 % (10)	12 % (19)	18 % (29)	9 % (14)	10 % (16)	8 % (13)	162
Tjänstemannahem (inkl. högre)	32 % (208)	6 % (41)	12 % (74)	12 % (79)	12 % (79)	6 % (41)	9 % (60)	643
Totalt	28 % (416)	6 % (94)	10 % (151)	10 % (152)	10 % (152)	6 % (89)	9 % (135)	1481
Uppväxtregion ^a								
Utanför Norden	34 % (52)	6 % (14)	12 % (19)	9 % (14)	15 % (23)	8 % (13)	16 % (24)	152
Sverige	28 % (393)	6 % (88)	11 % (146)	10 % (142)	10 % (134)	6 % (84)	9 % (125)	1503
Totalt	28 % (431)	6 % (96)	10 % (157)	10 % (155)	10 % (152)	6 % (91)	9 % (140)	1531
Utbildningsnivå								
Låg	11 % (38)	3 % (10)	6 % (20)	6 % (21)	3 % (10)	3 % (11)	5 % (19)	347
Medellåg	28 % (150)	6 % (32)	9 % (48)	7 % (37)	9 % (51)	5 % (26)	9 % (49)	539
Medelhög	37 % (110)	11 % (32)	17 % (51)	14 % (41)	15 % (43)	9 % (25)	12 % (35)	294
Hög	37 % (138)	7 % (28)	12 % (45)	15 % (59)	14 % (52)	8 % (30)	11 % (43)	385
Totalt	28 % (436)	7 % (102)	10 % (164)	10 % (158)	10 % (156)	6 % (92)	9 % (146)	1566

^aUppväxtregion: Om deltagaren själv eller någon av föräldrarna huvudsakligen är uppväxta utanför Norden kategoriseras deltagaren i denna grupp. Sverige utgörs av deltagare som själva huvudsakligen är uppväxta i Sverige. En mycket liten grupp svarande var uppväxta inom Norden, men utanför Sverige – de utelämnas ur denna tabell (mönstret för dessa liknar det för de uppväxta i Sverige). ^bTotalt: Värdet är ett genomsnitt av de som svarat på respektive form av deltagande. Källa: SOM 2010

Generellt sett visar den här analysen på relativt små skillnader mellan olika grupper när vi studerar olika former av politiskt deltagande. Detta ligger även i linje med annan forskning.⁹⁵

Låt oss börja med att titta närmare på skillnaderna mellan män och kvinnor. Här visar analysen på basis av 2010 års SOM-undersökning att kvinnor tycks vara mer benägna än män att skriva under namninsamlingar (16 procent kvinnor jfr. med 11 procent män), men att skillnaderna för de andra formerna av politiskt deltagande är relativt små.

2010 års SOM-undersökning visar inga större könsskillnader i huruvida man har anslutit sig eller engagerat sig i en politisk organisation. Det tycks dock vara en något större andel män som skrivit ett debattinlägg (12 procent män jfr. med 9 procent kvinnor), kontaktat politiker (12 procent män jfr. med 8 procent kvinnor), och engagerat sig i en politisk organisation (7 procent män jfr. med 5 procent kvinnor). Tidigare svenska studier visar också att skillnaderna mellan könen är små för de flesta deltagandeformerna, men att män oftare skriver politiska inlägg.⁹⁶

När vi tittar närmare på den subjektiva klasstillhörigheten (nuvarande hem), är det återigen relativt små skillnader mellan olika grupper. Den största skillnaden återfinns när vi tittar på kontakt med politiker, där jordbrukare och företagare tycks vara de mest aktiva (18 procent för den kategorin jfr. med 12 procent och 6 procent för de andra grupperna). Arbetare och tjänstemän tycks i högre utsträckning engagera sig genom att skriva under namninsamlingar, där en mycket stor andel har valt att engagera sig (26 procent av arbetarna och 32 procent av tjänstemännen). När det gäller att engagera sig i en politisk organisation tycks det återigen vara jordbrukarna som är mest aktiva, där 10 procent har angett att de engagerat sig i en politisk organisation (jfr. med 5–6 procent i de andra grupperna). Detta resultat är också i enlighet med tidigare analyser, som visar att jordbrukare oftare är partimedlemmar än arbetare.⁹⁷

När vi tittar på de svarandes uppväxtregion ser vi några skillnader mellan olika grupper, där individer som är uppväxta utanför Norden tycks vara mer aktiva än de som är uppväxta i Sverige,

⁹⁵ Capara, Vecchione, Schwartz et al., 2014

⁹⁶ se t.ex. Wennerhag 2013: 112

⁹⁷ se t.ex. Wennerhag 2013: 112

genom att skriva under namninsamlingar, delta i evenemang, skriva debattinlägg, och uppmana vänner att delta. Det är endast när vi tittar på anslutning till politiska organisationer som individer uppväxta i Sverige är något mer aktiva än de som är uppväxta i ett land utanför Norden (9 procent för Sverige jfr. med 6 procent utanför Norden). Dessa resultat är också i enlighet med liknande analyser, där till exempel sociologen Magnus Wennerhag visar att de som vuxit upp utomlands har större benägenhet att demonstrera, vilket kan jämföras med namninsamlingar då båda är en form av protestaktivitet.⁹⁸ Här bör vi dock ha i åtanke att gruppen svarande som har växt upp utanför Norden är relativt liten, vilket gör det svårt att dra säkra slutsatser om skillnaderna här.

Avslutningsvis ser vi vissa skillnader mellan grupper med olika utbildningsbakgrund, där de lågutbildade generellt sett visar en mycket lägre grad av politisk aktivitet än gruppen medel- och högutbildade. Vi ser till exempel att endast 11 procent av de lågutbildade har skrivit under en namninsamling, medan 37 procent av de högutbildade har gjort detta. Vi ser också att endast 3 procent av de lågutbildade har skrivit ett debattinlägg, medan 14 procent av de högutbildade har gjort det. Detta visar att det finns ett tydligt samband mellan utbildning och politiskt deltagande, och skulle kunna tyda på att resurser spelar en roll för huruvida man väljer att aktivera sig eller ej, där högutbildade sannolikt har lättare att engagera sig i och med att de har vissa kunskaper och färdigheter som kommer med utbildningen (se avsnitt 2).

⁹⁸ Wennerhag 2013: 112

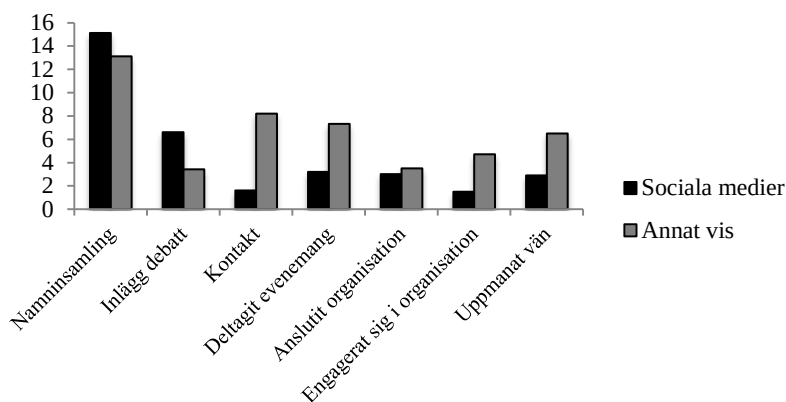
4 Ungas politiska deltagande via sociala medier

4.1 Hur deltar unga och äldre via sociala medier?

Många aktiviteter som görs i verkliga livet kan också göras online, det vill säga exempelvis genom sociala medier. En fråga är hur fördelningen av aktivitet ser ut uppdelat på online- och offline-aktivitet. Figur 4.1 visar denna fördelning för SOM-data i procent (där deltagaren för varje typ av aktivitet fick svara på om hen deltagit online eller offline, eller båda).

När det gäller att skriva under namninsamlingar, och att skriva inlägg, insändare eller debattinlägg, tycks sociala medier vara något vanligare än mer traditionella sätt att utöva dessa aktiviteter. Detta kanske inte är så konstigt med tanke på hur lätt det är att delta i dessa aktiviteter online (demonstration finns inte med här eftersom den frågan inte ställdes för online-deltagande, och det är kanske svårt att tänka sig att delta i en demonstration online).

Figur 4.1 Olika former av politiskt deltagande, via sociala medier eller på annat vis.

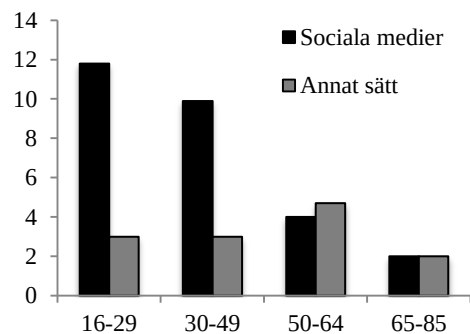
Kommentar: Figuren redovisar andelen som angett att de deltagit politiskt i olika aktiviteter under de senaste 12 månaderna. Källa: SOM 2010.

Som kan ses i Figur 4.1 är det något vanligare att skriva på en namninsamling via internet än på annat vis, och kanske mest tydligt är att det är vanligare att skriva inlägg, insändare och debattartiklar via internet än på annat vis. I övrigt är det vanligare att delta offline än online. Detta gäller när vi ser till alla svaranden i SOM-studien. Eftersom vi vet att unga deltar mer i vissa aktiviteter än andra och att även användandet av sociala medier är vanligare bland unga, vill vi fördjupa analysen genom att dela upp resultaten på ålder.

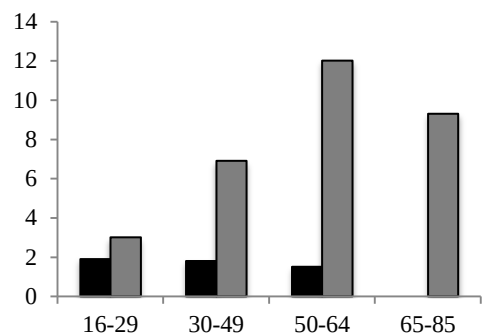
I ett första steg visar vi hur användandet av sociala medier i politiskt syfte generellt varierar mellan de fyra åldersgrupperna. Resultaten visar att i åldersgruppen 16–29 år var det 34 procent som deltagit politiskt via sociala medier, och motsvarande siffra för åldersgruppen 30–49 år var 27 procent, för 50–64 år var det 12 procent och för den äldsta åldersgruppen, 65–85 år var det endast 6 procent. Detta visar tydligt att politiskt deltagande via sociala medier är populärt framförallt i den yngsta åldersgruppen och att det sedan är en stabilt sjunkande trend med ökad ålder.

Vi har även delat upp resultaten från Figur 4.1 på de fyra ålderskategorierna. I Figurerna 4.2–4.4 visas några resultat som exempel av dessa analyser.

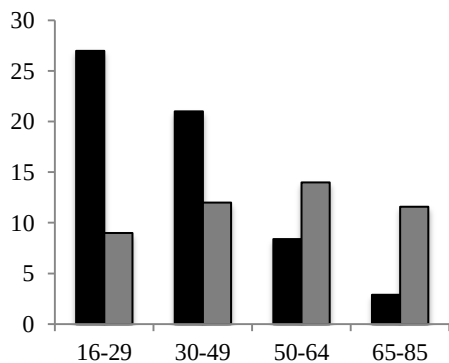
Figur 4.2 Skrivit inlägg/insändare/debatt

Figur 4.3 Kontaktat politiker

Figur 4.4 Skrivit under namninsamling

Kommentar: i figurerna redovisas andelen som angett att de deltagit politiskt i olika aktiviteter under de senaste 12 månaderna. Källa: SOM 2010.

Resultaten tydliggör att de yngre grupperna ägnar sig åt andra aktiviteter än de äldre, och att de gör det via sociala medier. Figurerna 4.2 och 4.4 visar exempelvis att unga är mer benägna att skiva på en namninsamling än äldre, och att de gör det via sociala medier. De är vidare aktiva genom att skriva debattinlägg och insändare, vilket också sker via sociala medier. Som tidigare nämnts är det vanligare bland äldre att kontakta politiker och tjänstemän. Det syns i Figur 4.3. Där syns också att när de äldre kontaktar dessa grupper gör de det utanför sociala medier.⁹⁹

4.2 Vem är det som deltar via sociala medier?

I kapitel 3 visade vi att unga deltar i viss mån i andra former än äldre och i detta kapitel visar vi att deras deltagande främst sker via sociala medier. Här försöker vi förklara närmare vilka det är som väljer att delta via sociala medier – vad är det som förklarar just den typen av deltagande? De variabler som vi valt att titta närmare på som förklaringar till politiskt deltagande via sociala medier är klass, ålder, kön, utländsk bakgrund, utbildningsnivå, politiskt intresse, sociala normer och expressiva incitament. Vi har i detta fall använt data från webb-enkäten där vi specifikt har frågor relaterat till psykologiska faktorer som normer och expressiva incitament.

Utfallsvariabeln, det vill säga det vi vill förklara, är ett sammanslaget mått på om en deltagare använt sig av sociala medier i politiskt syfte på något sätt. Vissa har deltagit i olika aktiviteter via sociala medier och andra har bara deltagit i någon enskild aktivitet. Måttet här är alltså om en deltagare på något sätt deltagit via sociala medier eller inte gjort det alls. Nu följer en kort beskrivning av de andra variablerna som ingår i analysen:

Klass är mätt med frågan "Ibland beskriver människor sig som tillhörande en viss samhällsklass. Vilken klass skulle du säga att du tillhör?". 1 = arbetarklass, 2 = lägre medelklass, 3 = övre medelklass, och 4 = överklass.

Ålder är deltagarens ålder i antal år.

⁹⁹ En fråga är om det är samma personer som är aktiva både online och offline. Tyvärr tycks frågan ha tolkats av de flesta deltagarna på så sätt att de i de allra flesta fall har svarat det ena eller det andra. Det innebär att vi inte har tillförlitliga data på hur stor andel av de som är politiskt aktiva som är det via både sociala medier och andra kanaler.

Kön är dikotomt mätt med kvinna = 0 och man = 1.

Utländsk bakgrund är mätt med frågan "Är du eller någon av dina föräldrar födda utomlands?". Här har vi kodat så att en person som själv är, eller har minst en av sina föräldrar, född i utlandet kategoriseras som att ha utländsk bakgrund.

Utbildningsnivå är mätt på en skala från 1 till 7 där 1 innebär låg utbildning (icke avslutad grundskola) och 7 innebär hög utbildning (högskoleexamen på minst 3 år). Värdena däremellan motsvarar en ökande nivå av utbildning.

Politiskt intresse är mätt på en fyrgradig skala från 1 = inte alls intresserad till 4 = mycket intresserad (2 = inte särskilt intresserad och 3 = något intresserad).

Sociala normer relaterar till normer i deltagarens direkta umgängeskrets. Vi har här slagit samman flera påståenden om hens uppfattning av de sociala normer som finns i dennes närmaste umgängeskrets och gjort ett medelvärdesindex av detta. För varje påstående svarar deltagaren i vilken utsträckning hen håller med om det påståendet. De frågor vi har med är: "Många av mina vänner/i min familj är politiskt aktiva", "Jag får ofta frågan av familj/vänner om jag vill delta i politiska aktiviteter", "Mina vänner/mina familjemedlemmar skulle bli besvikna om jag inte vore politiskt aktiv", "Jag ser politiska aktiviteter (som t ex demonstrationer) som ett sätt att få nya vänner/bekanta", och "Jag försöker ofta få medlemmar i min familj/vänner att delta i politiska aktiviteter". Svarsskalan går från 1 = stämmer inte alls till 5 = stämmer helt och hållet. Det innebär att ju högre värden en person har på det sammanslagna indexet, desto högre normtryck finns att delta i politiska aktiviteter.

Expressiva incitament handlar om i vilken utsträckning en individ tycker om att uttrycka sin åsikt. För att mäta detta har vi använt oss av tre påståenden som deltagarna har fått svara på hur bra de passar in på deras uppfattning om sig själva. Svarsskalan är igen från 1 = stämmer inte alls till 5 = stämmer helt och hållet. Påståendena löd: "Jag tycker om att engagera mig i samhällsfrågor", "Jag tycker om att uttrycka mina åsikter", "Jag tycker om att diskutera samhällsfrågor med andra". Även här slog vi samman svaren på dessa tre påståenden och skapade ett medelvärdesindex. Ju högre värde en person har på detta index, desto högre expressiva incitament har de.

I tabell 4.1 visas resultatet av en regressionsanalys där vi använder ovan beskrivna variabler för att försöka förklara huruvida en individ väljer att delta via sociala medier.¹⁰⁰ Vi kan här se att det finns en effekt av ålder på så sätt att äldre är mindre benägna att delta via sociala medier. Det bekräftar vad vi tidigare kommit fram till i den här rapporten och även tidigare forskning på området.¹⁰¹ Det finns även en effekt av politiskt intresse, på så sätt att den som är mer intresserad är också mer benägen att delta via sociala medier. När det gäller politisk aktivitet generellt är politiskt intresse en viktig förklarande variabel¹⁰² och det gäller även för politisk aktivitet via sociala medier.

Slutligen finns effekter av både sociala normer och expressiva incitament. Effekten av sociala normer, det vill säga i vilken utsträckning individen uppfattar att politisk aktivitet är normativt inom sin närmaste umgängeskrets innebär att ju starkare sådana normer en person uppfattar, desto mer benägen är hen att delta via sociala medier. Detta kan relateras till grundläggande socialpsykologiska teorier om normativt inflytande.¹⁰³ En individs uppfattning av vad som förväntas av dem och hur andra agerar utgör ett starkt normtryck och förser individen med information om hur hen bör agera för att inte avvika från gruppens normer. När det gäller deltagande i protestaktiviteter har vi sett att sociala normer har en kraftfull inverkan på huruvida en person väljer att delta.¹⁰⁴

Slutligen finns även en effekt av expressiva incitament. Expressiva incitament handlar om att individen har en önskan att uttrycka sina åsikter, och ju högre den här önskan är, desto mer benägen är personen att delta via sociala medier. Expressiva incitament har tidigare framförallt kopplats till olika former av deltagande där individer tillsammans med andra likasinnade kan få uttrycka sina åsikter.¹⁰⁵ Själva handlingen att just uttrycka sig kan vara ett starkare incitament än att faktiskt kunna påverka det politiska utfallet. Det finns också mycket forskning inom socialpsykologi

¹⁰⁰ Analysmetoden som används här är en logistisk regressionsanalys, som är lämpligt att använda när vi har en dikotom beroende variabel (som bara kan anta två värden), och är intresserade av sannolikheten för att något skall inträffa (se t ex Long 1997).

¹⁰¹ Gustafsson 2014

¹⁰² Verba et al 1995

¹⁰³ Cialdini & Trost, 1998

¹⁰⁴ Bäck, Bäck, & Knapton, 2015

¹⁰⁵ se t.ex. Bäck et al. 2011

som visar att just att få säga sin mening upplevs som positivt och gör att utfall som går emot en initial uppfattning lättare kan tas emot och accepteras.¹⁰⁶

Sammanfattningsvis kan vi säga att den som deltar via sociala medier är yngre, intresserad av politik, har ett stort behov av att uttrycka sina åsikter och har en umgängeskrets där politiskt engagemang förväntas.

I tabellen presenteras även samma typ av analys med samma förklarande variabler men med offline-deltagande som utfallsvariabel. Variabeln är ett sammanslaget index av om personen deltagit i någon form av politisk aktivitet (frånsett att rösta) det senaste året, där 0 är kodat som nej (dvs. har inte deltagit alls offline senaste året) och 1 = ja (har deltagit offline senaste året).

Om vi jämför analyserna för online- och offline-deltagande kan vi se att ålder inte längre är en statistiskt säkerställd förklarande variabel för deltagande offline. Det innebär att ålder inte tycks vara en faktor som förklarar vem som deltar offline. Det indikerar också att unga generellt sett inte är mindre aktiva offline än äldre åldersgrupper, om hänsyn tas till olika former av politisk aktivitet.

För deltagande offline är även politiskt intresse en signifikant förklarande variabel: ju mer intresserad av politik en person är, desto mer sannolikt är det att hen deltagit i någon form av aktivitet offline. Vidare är expressiva incitament fortfarande en signifikant prediktor, så att ju starkare behov av att uttrycka sig, desto större sannolikhet att personen deltagit politiskt offline. Sociala normer är däremot inte längre signifikant. En möjlig förklaring till det sista, något oväntade, resultatet är att olika former av politiskt deltagande kan vara olika påverkade av sociala normer. Vissa former, till exempel demonstrationer och liknande där människor umgås i grupp, bör vara mer påverkade av en persons uppfattning av vilka sociala normer som gäller, än till exempel att skriva på en namninsamling, vilket kan göras utan att andra människor uppmärksammar detta.

Sammantaget kan vi säga att det är delvis samma förklaringar till vem som deltar online som offline. För båda typer av deltagande är politiskt intresse och expressiva incitament viktigt. Det som skiljer är sociala normer och – kanske mest intressant – ålder, där det finns

¹⁰⁶ van den Bos, 1999

en starkt negativ effekt av ålder för online-deltagande så att äldre deltar mindre online, men denna effekt uteblir helt när vi tittar på deltagande offline.

Tabell 4.1 Logistisk regression för politiskt deltagande via sociala medier och offline

	Deltagande via sociala medier		Deltagande offline	
	<i>Koefficient</i> †	<i>Oddsquot</i>	<i>Koefficient</i> †	<i>Oddsquot</i>
Subjektiv klass	-0,30	0,74	0,27	1,31
Utbildningsnivå	0,09	1,10	0,18	1,19
Kön	-0,09	0,91	-0,57	0,56
Ålder	-0,05***	0,95	0,01	1,01
Politiskt intresse	0,73**	2,07	0,54**	1,72
Utländsk bakgrund	0,61	2,07	-0,11	0,90
Sociala normer	0,81**	2,24	0,26	1,30
Expressiva incitament	0,65***	1,91	0,33*	1,39
<i>Antal individer</i>		198		199
<i>Pseudo-R²</i>		0,42		0,25

Kommentar: * $p < 0.10$, ** $p < 0.05$, *** $p > 0.01$. † Ostandardiserade logit-koefficienter. Oddsquoten anger hur stor sannolikheten är att någon som tillhör en viss grupp ägnar sig åt on- eller offline-aktiviteter. Värden mindre än 1 innebär att sannolikheten blir lägre och värden större än 1 innebär att sannolikheten blir högre när man ökar värdet på den oberoende variabeln. Källa: Webbenkäten 2013.

5 Slutsatser om ungas politiska deltagande

Det står klart att den unga generationen i Sverige idag är politiskt intresserad och aktiv. Det finns ingen anledning att tro att intresset för politik eller beredskapen att engagera sig skulle minska över tid. Dagens ungdomsgeneration är minst lika engagerad som tidigare generationer. Det finns ett starkt stöd för den representativa demokratin och förtroendet för svenska politiker ökar bland unga sedan ett antal år tillbaka. Däremot framstår det som tydligt att det politiska engagemanget i allt mindre utsträckning kanaliseras *genom* de politiska partierna. Andelen medlemmar har minskat stadigt de senaste decennierna. Bland den yngsta delen av befolkningen är utvecklingen stabil: det går inte att se någon stor minskning. Kanske kommer andelen partiaktiva i befolkningen att stabiliseras på en lägre nivå?

Oavsett vilket står det klart att de politiska partierna har att anpassa sig till en verklighet där partierna i mindre utsträckning *genom sina medlemmar* utgör en kanal mellan medborgarna och den representativa demokratin. Detta blir också tydligt om hänsyn tas till de former som unga människor faktiskt väljer att uttrycka sitt politiska engagemang genom. Snarare än att delta i organiserade aktiviteter tycks de unga vara benägna att delta genom mer individualiserade former. Det är exempelvis vanligare att skriva på upprop och dela med sig av politiska nyheter och åsikter till sina bekanta än att gå på medlemsmöten. Detta gäller inte enbart för partier utan även andra typer av traditionella föreningar. När det blir enklare att engagera sig i en annan form, än genom att lösa medlemskap i en förening som arbetar med ens favoritsakfråga, kommer en del att välja att stå utanför, men fortfarande vara både intresserade och engagerade.

Detta skall inte ses som att nya former av engagemang helt kommer att tränga ut exempelvis partiengagemanget eller medlemskapet i intresseorganisationer. Organisationer och föreningar spelar en viktig roll och kommer förmodligen att kunna rekrytera nya medlemmar även framgent, även om den totala andelen av befolkningen som väljer att vara med i en organisation kommer att minska. Inte heller kan den representativa demokratins former ersättas av någon sorts nätverksbaserad demokrati. Det intressanta blir i stället var dessa former och medborgare kan mötas för ett meningsutbyte.

Det är slående hur viktiga sociala medier har blivit för den unga generationens politiska deltagande, och för kommunikation och informationsintag överhuvudtaget. Sociala medier underlättar organisering utan organisationer, och gör det möjligt att aktivera ett engagemang som kan ligga latent.¹⁰⁷ Med de sociala medierna kommer också möjligheten att snabbt mobilisera stora mängder människor för allt från näthatskampanjer till insamlingar och massdemonstrationer. Utan sociala medier hade rörelser som *Occupy Wall Street* och *Indignados* haft svårare att föra samman så många människor.

Det verkar dock finnas en glidande skala mellan traditionella organisationer och "nya" former av nätverk.¹⁰⁸ Dessutom finns det uppenbara svagheter för mer eller mindre spontant organiserade rörelser: de saknar förmåga att kunna förhandla med andra parter och eftersom "medlemmarna" inte har några starkare bindningar till nätverket kan de snabbt försvinna. Om engagemanget är långvarigt kan nätverket i stället tjäna som en utgångspunkt för att bygga en mer traditionell organisation eller rörelse. Det hände med exempelvis *Indignados* i Spanien, som gav upphov till det politiska partiet *Podemos*. Det kan också vara så att nätverksbaserade rörelser kommer att behöva att "stelna" som traditionella organisationer om de skall ha någon möjlighet att påverka samhället på längre sikt.

Det är alltså inte så att sociala medier per automatik leder till en ny maktstruktur i samhället. Snarare finns det mycket som tyder på att de som bäst kan utnyttja de sociala mediernas möjligheter till

¹⁰⁷ jfr Amnå 2012

¹⁰⁸ se t ex Bennett & Segerberg 2013

organisation och mobilisering påminner mycket om de grupper som traditionellt inom forskningen associerats med politiskt deltagande och aktivism: välutbildade personer med ett stort politiskt intresse och gott självförtroende. Om man har ambitionen att verka för en representativ demokrati med ett stort folkligt deltagande och engagemang skall man minst av allt luta sig tillbaka och tro att kommunikationsteknologiska lösningar löser de problem med politisk ojämlikhet som man upplever i samhället. Man bör i stället göra två saker:

1) För att skapa ett samhälle där möjligheterna men också viljan att påverka det demokratiska systemet är jämnt spridda i befolkningen bör man satsa på politiska instrument som bidrar till social och ekonomisk jämlikhet i befolkningen. Särskilt viktigt är detta för barn och unga, eftersom det är i ung ålder som den politiska socialiseringen sker.¹⁰⁹ Skolans uppdrag att fungera som en institution för utjämning av livschanser och för demokratisk fostran skall alltså tas på största allvar. Politiskt intresserade och kunniga medborgare med självförtroende och tillit till varandra och till samhället är också en stöttepelare för folkstyret.

2) De politiska partierna bör överväga att möta nedgången i medlemstalen i befolkningen på olika sätt. Det handlar om att utveckla former för att dels sänka trösklar för medborgare att bli medlemmar, dels möta det politiska engagemang utanför de politiska partierna som bevisligen finns och som växer sig starkare. Detta gäller även när företrädare för den representativa demokratin, i egenskap av partiaktiva eller förtroendevalda i offentliga organ, försöker nå ut till grupper och intressen som traditionellt företräts av organisationer. Föreningssverige och den korporativa staten, dvs där medborgarnas inflytande kanaliseras genom starka intresseorganisationer, har länge varit begrepp som kännetecknat Sverige, och det kommer förmodligen att vara sant även i framtiden. Det kommer dock att bli allt viktigare att hitta sätt att inkludera grupper och nätverk som inte har valt att organisera sig i traditionella former. Detta för att säkerställa en genuin, jämlik och representativ diskussion om hur vi bör bygga vårt samhälle.

¹⁰⁹ Prior 2010

6 Referenser

- Allport, G. W. (1985). The historical background of social psychology. I G. Lindzey & E. Aronson (red.). *The Handbook of social psychology*, (3e utgåvan, s. 1–46). New York: McGraw-Hill.
- Amnå, E. & Ekman, J. (2013) Unga politiskt intresserade engageras inte av partierna. *Dagens Nyheter* (DN Debatt), 24 April.
- Asch, S. E. (1955). Opinions and social pressure. *Scientific American*, 193, 31–35.
- Bakshy, E., Messing, S., & Adamic, L. (2015). Exposure to ideologically diverse news and opinion on Facebook. *Science*, 5, 1130–1132.
- Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117, 497–529.
- Benkler, Y. (2006). *The wealth of networks*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Bennett, L. W., Segerberg, A. (2013). *The Logic of Connective Action. Digital Media and the Personalization of Contentious Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Berinsky, A.J. & Lenz, G.S. (2011). Education and political participation: Exploring the causal link. *Political Behavior* 33, 357–373.
- van Bietzen, I. Mair, P. Poguntke, T. (2012). Going, going, . . . gone? The decline of party membership in contemporary Europe, *European Journal of Political Research*, 51, 24–56.

- Blais, A., Gidengil, E., and Nevitte, N. (2004). Where does turnout decline come from? *European Journal of Political Research*, 43, 221–236.
- Bond, R. M. Fariss, C. J. Jones, J. J. Kramer, A. D. I. Marlow, C. Settle, J. E., & Fowler, J. H. (2012). A 61-million-person experiment in social influence and political mobilization, *Nature*, 489, 295–298.
- Boulianne, S. (2015). Social media use and participation: a meta-analysis of current research. *Information, Communication & Society*, 18, 524–538.
- boyd, d. (2008). *Taken out of context: American teen sociality in networked publics*. Unpublished Doctoral Thesis, University of California-Berkeley, Berkeley, CA.
- Brady, H. E., Verba, S., & Schlozman, K. L. (1995). Beyond SES: A resource model of political participation. *American Political Science Review*, 89, 271–294.
- Brennan, G., & Buchanan, J. (1984). Voter Choice and the Evaluation of Political Alternatives. *American Behavioral Scientist*, 28, 185–201.
- Brennan, G., & Lomasky, L. (1985). The Impartial Spectator Goes to Washington: Toward a Smithian Theory of Electoral Behavior. *Economics and Philosophy*, 1, 189–211.
- Burden, B. (2009). The dynamic effects of education on voter turnout. *Electoral Studies* 28: 540–549.
- Bäck, E. A. (2011). *Social and Cognitive Biases in Large Group Decision Settings*. Doktorsavhandling. Stockholm: SU-AB
- Bäck, E. A., & Bäck, H. (2015) Why Engage in Collective Action? The Conditional Effect of Social Support on Protest Participation (*under review*).
- Bäck, E. A., Bäck, H. & Garcia Albacete, G. (2013). Protest Activity, Social Incentives, and Rejection Sensitivity: Results from a survey experiment about tuition fees. *Contention*, 1, 1–15.
- Bäck, E. A., Bäck, H., & Knapton, H. M (2015). Group Belongingness and Collective Action: Effects of Need to Belong and Rejection Sensitivity on Willingness to Participate in Protests Activities. *Scandinavian Journal of Psychology* (*forthcoming*).

- Bäck, H., Teorell, J. & Westholm, A. (2006). Medborgarna och deltagandeparadoxen. I P. Esaiasson & A. Westholm (red): *Deltagandets mekanismer*. Stockholm: Liber.
- Calvert, R. (2002). Identity, Expression, and Rational-Choice Theory. I I. Katznelson & H. V. Milner (red). *Political Science: State of the Discipline*. New York: W. W. Norton & Company.
- Campbell, D. E. (2009). Civic engagement and education: An empirical test of the sorting model. *American Journal of Political Science*, 53, 771–786.
- Caprara, G. V., Vecchione, M., Schwartz, S.H., Schoen, H., Bain, P.G., Silvester, J., Cieciuch, J., Pavlopoulos, V., Bianchi, G., Caprara, M.G., Kirmanoglu, H., Baslevant, C., Mamali, C., Manzi, J., Posnova, T., Tabernero, C., Torres, C., Verkasalo, M., Lönnqvist, J.E., & Vondráková, E. (2014). Relations of religiosity and basic values with ideology and voting choice: Empirical evidence from fifteen countries. (Manuscript)
- Cialdini, R. B., & Trost, M. R. (1998). Social influence: Social norms, conformity and compliance. In D. T. Gilbert, S. T. Fiske, et al. (Red.), *The handbook of social psychology*, Vol. 2 (4 utgåvan., s. 151–192). New York: McGraw-Hill.
- Dahl, S. (2011). *Efter folkrörelsepartiet. Om aktivism och politiska kursomläggningar i tre svenska partier*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Dalton, R. J. (2004). *Democratic challenges, democratic choices. The erosion of political support in advanced industrial democracies*. Oxford: Oxford University Press
- Dalton, R. J. (2008). Citizenship norms and the expansion of political participation. *Political Studies*, 56 (1), 76–98
- Eisenberger, N. I., Lieberman, M. D., & Williams, K. D. (2003). Does rejection hurt? An fMRI study of social exclusion. *Science*, 302, 290–92
- Ellison, N., Steinfeld, C., & Lampe, C. (2011). Connection strategies: Social capital implications of Facebook-enabled communication practices. *New Media & Society*, 13, 873–892.
- Erlingsson, G. Ó., & Persson, M. (2014). Ingen partikris trots allt? i A. Bergström & H. Oscarsson (red), *Mittfåra & marginal*. Göteborgs universitet: SOM-institutet.

- Erlingsson, G. & Öhrvall, R. (2010). *Politikens villkor. Om engagemang och avhopp i Kommunpolitiken*, Rapport 2010:4. Centrum för kommunstrategiska studier, Linköpings universitet.
- Findahl, O. (2013). *Svenskarna och Internet 2012*. Rapport från World Internet Institute.
- Finkel, S. E., Muller, E. N., & Opp, K-D. (1989). Personal influence, collective rationality, and mass political action. *The American Political Science Review*, 83, 885–903.
- Franklin, M. N. (2004). *Voter turnout and the dynamics of electoral competition in established democracies since 1945*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Garcia Albacete, G. M. (2011). *Continuity or generational change? A longitudinal study of young people's political participation in Western Europe*. Doktorsavhandling, Mannheims universitet.
- Gillis, J. R. (1974). *Youth and history. Tradition and change in European age relations, 1770-present*. San Diego: Academic Press.
- Gilljam, M. & Möller, T. (1996). Från medlemspartier till väljarpartier, i SOU 1996:162 *På medborgarnas villkor. En demokratisk infrastruktur*. Stockholm: Fakta Info Direkt.
- Gustafsson, N. (2012). The Subtle Nature of Facebook Politics: Swedish Social Network Site Users and Political Participation. *New Media & Society*, 14, 1111–1127.
- Gustafsson, N. (2013). *Leetocracy. Political participation, social network sites and inequality*. Lund: Lund Political Studies 169.
- Gustafsson, N. (2014). Are social network sites reducing inequality in political participation?, *Reports in Strategic Communication* 1(2): 1–37.
- Gustafsson, N. & Höglund, L. (2011). Sociala medier och politiskt engagemang. I H. Oscarsson, S. Holmberg & L. Weibull (Red.) *Lycksalighetens ö*. Göteborg: Göteborgs universitet, 511–524
- Göteborgs universitet, SOM-institutet. SUPER-RIKS-SOM 1986-2013 [datafil]. Göteborgs universitet, SOM-institutet [producent], 2015. Göteborg, Sverige: Svensk Nationell Datatjänst (SND) [distributör], 2015.
<http://dx.doi.org/10.5878/002635>

- Göteborgs universitet, SOM-institutet. RIKS-SOM 2010 [datafil].
 Göteborgs universitet, SOM-institutet [producent], 2011.
 Göteborg, Sverige: Svensk Nationell Datatjänst (SND)
 [distributör], 2011. doi:10.5878/002316
- Hindman, M. (2008). *The Myth of Digital Democracy*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press
- Hooghe, M. Stolle, D. Stouthuysen, P. (2004). Head Start in Politics. The Recruitment Function of Youth Organizations of Political Parties in Belgium (Flanders), *Party Politics*, 10, 193–212.
- Jagers, S. C. & Martinsson, J. (2007). Miljöopinionen i hetluften, s 275–287 i Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red). *Det nya Sverige*. SOM-rapport nr 41. Göteborg: SOM-institutet.
- Jensen, M. J. & Anduiza, E. (2012). Online Political Participation in the United States and Spain. I E. Anduiza, M. J. Jensen, och L. Jorba (Red.) *Digital Media and Political Engagement Worldwide. A Comparative Study*. Cambridge: Cambridge University Press, 80–101.
- Joyce, M. (2010). Introduction: How to think about digital activism. In Joyce M (ed.) *Digital Activism Decoded: The New Mechanisms of Change*. New York: International Debate Education Association Press, 1–14.
- Kam, C. D. & Palmer, C. L. (2008). Reconsidering the effects of education on political participation. *Journal of Politics*, 70, 612–31.
- Klandermans, B., & van Stekelenburg, J. (2013) Social Movements and the Dynamics of Collective Action. In L. Huddy, D. O. Sears, J. S. Levy (Eds.), *The Oxford Handbook of Political Psychology*. Oxford: Oxford University Press.
- Koudenburg, N., Postmes, T., & Gordijn, E. H. (2013). Resounding Silences Subtle Norm Regulation in Everyday Interactions. *Social Psychology Quarterly*, 76, 224–241.
- Leighley, J. (1995). Attitudes, Opportunities, and incentives: A Field Essay on Political Participation. *Political Research Quarterly*, 48, 181–209.
- Lindberg, S. I., & Persson, M. (2013). *Ungas förhållande till demokratin*. Sveriges Kommuner och Landsting.

- Madrigal, A. (2012). Dark Social: We Have the Whole History of the Web Wrong. *The Atlantic*, 12 oktober 2012.
www.theatlantic.com/technology/archive/2012/10/dark-social-we-have-the-whole-history-of-the-web-wrong/263523/.
 (Hämtad 2015-06-25)
- Nikolaeva, A. (2015). Den osynliga källan. *Gästbloggen, KIA-index*. 2 april 2015. www.kiaindex.se/2015/04/02/gastbloggen-den-osynliga-kallan/ (Hämtad 2015-06-25).
- Norris, P. (2003). Young people & political activism: From the politics of loyalties to the politics of choice. Strasbourg. *Council of Europe Symposium: Young people and democratic institutions: from disillusionment to participation*.
- Norris, P. (2002). *Democratic Phoenix. Reinventing Political Activism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Olson, M. (1965). *The Logic of Collective Action. Public Goods and the Theory of Groups*. Cambridge: Harvard University Press.
- Oscarsson, H. and Persson, M. (2010). Unga väljare i Sverige 1956–2006. In D. Wohlgemuth (ed.) *FOKUS10: En analys av ungas inflytande*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Oser, J., Hooghe, M., & Marien, S. (2013). Is Online Participation Distinct from Offline Participation? A Latent Class Analysis of Participation Types and Their Stratification, *Political Research Quarterly*, 66, 91–101
- Park, N., Kee, K., & Valenzuela, S. (2009). Being immersed in social networking environment: Facebook groups, uses and gratifications, and social outcomes. *Cyberpsychology & Behavior*, 12, 729–733.
- Persson, M. (2013). *Does education cause participation in politics?* Doktorsavhandling. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Phelps, E. (2005). Young Voters at the 2005 British General Election. *The Political Quarterly* 76(4): 477–482.
- Platon (1993 [ca 374 f. Kr.]) *Staten*. Nora: Nya Doxa.
- Prior, M. (2010). Either you got it or you don't? The stability of political interest over the life cycle. *The Journal of Politics*, 72(3), 747–766.

- Prior, M. (2007). *Post-broadcast Democracy. How Media Choice Increases Inequality in Political Involvement and Polarizes Elections*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Riker, W. & Ordeshook, P. (1968). A Theory of the Calculus of Voting. *American Political Science Review*, 62, 25–42.
- Rosenstone, S., & Hansen, J. M. (1993). *Mobilization, Participation, and Democracy in America*. New York: Macmillan
- Sandberg, L. & Bjereld, U. (2015). Politiskt deltagande och engagemang i en digital kontext. I A. Bergström, B. Johansson, H. Oscarsson och M. Oskarsson (Red.). Fragment. Göteborg SOM-institutet, SOM-rapport nr. 63
- SCB, (2015). Vilka valde att välja? Deltagandet i valen 2014. Demokratistatistik nr 19. Stockholm: SCB.
- Schuessler, A. A. (2000). Expressive voting. *Rationality and Society*, 12, 87–119.
- Schweitzer, M. (1994). Disentangling status quo and omission effects: An experimental analysis. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 58, 457–476.
- Skitka, L. J., Mullen, E., Griffin, T., Hutchinson, S., & Chamberlin, B. (2002). Dispositions, scripts, or motivated correction? Understanding ideological differences in explanations for social problems. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83, 470–487.
- Sloam, J. (2013). Voice and Equality: Young People's Politics in the European Union, *West European Politics*, 36, 836–858.
- Smith E. R., Murphy, J., & Coats, S. (1999). Attachment to groups: theory and measurement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, 94–110.
- SOU 2000:1, *En uthållig demokrati*. Stockholm: Fritzes.
- Stolle, D., and Hooghe, M. (2005). Review article: Inaccurate, exceptional, one-sided or irrelevant? The debate about the alleged decline of social capital and civic engagement in western societies. *British Journal of Political Science*, 35, 149–167.
- Tajfel, H. (1978). *Differentiation between social groups: Studies in the social psychology of intergroup relations*. London: Academic Press.

- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33–47). Monterey, CA: Brooks/Cole.
- Teorell, J. & Westholm, A. (1999). Att bestämma sig för att vara med och bestämma: Om varför vi röstar – allt mindre. I E. Amnå (red). *Valdeltagande i förändring. Demokratiutredningens forskarvolym XII*. SOU 1999:132.
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1986). The social identity theory of intergroup behavior. In S. Worchel & W. G. Austin (Eds.), *Psychology of Intergroup Relations* (pp.7–24). Chicago: Nelson-Hall.
- Ungdomsstyrelsen (2013). *Ung idag 2013*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Van den Bos, Kees (1999). "What are we talking about when we talk about No-Voice procedures? On the psychology of the fair outcome effect. *Journal of Experimental Social Psychology*, 35, 560–577.
- Wennerhag, M. (2012). Demonstrerandets normalisering? in L. Weibull H. Oscarsson & A. Bergström (eds.) *I framtidens skugga*. Göteborgs universitet: SOM-institutet.
- Wennerhag, M. (2013), Partipolitiskt engagemang, demonstrationsdeltagande och internetaktivism i Skåne. I J. Ohlsson och A. Bergström (red.), *Vanor och attityder i förändring. Samhälle, opinion och medier i Skåne*. Göteborg: SOM-institutet.
- Verba, S., Scholzman, K. L., & Brady, H. E. (1995). *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Whiteley, P. F. (1995). Rational Choice and Political Participation. Evaluating the Debate. *Political Research Quarterly*, 48, 211–233.
- Williams, K. D. (2007). Ostracism. *Annual Review of Psychology*, 58, 425–452.
- van Zomeren, M., Spears, R., & Leach, C. W. (2008). Exploring psychological mechanism of collective action: Does relevance of group identity influence how people cope with collective disadvantage? *British Journal of Social Psychology*, 47, 353–372.

Zukin, C., Keeter, S., Andolina, M., Jenkins, K., & Delli Carpini, M. X. (2006). *A New Engagement? Political Participation, Civic Life and the Changing American Citizen*. Oxford: Oxford University Press